

RAPORTUL nr. 7

Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020

Perioada de observare: 2 – 11 noiembrie 2020

Publicat la 13 noiembrie 2020

Toate drepturile sunt protejate. Conținutul raportului poate fi utilizat și reprodus în scopuri nonprofit și fără acordul prealabil al Asociației Promo-LEX cu condiția indicării sursei de informație. Conținutul raportului poate fi supus revizuirilor redacționale.

Raportul este elaborat în cadrul Misiunii de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020, desfășurată de Asociația Promo-LEX cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Monitorizarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020”, precum și al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale din 2020 în secțiile de votare create în străinătate”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul justiție și drepturile omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în cadrul acestui raport aparține Asociației Promo-LEX și nu reflectă neapărat poziția donatorilor. În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, prevalează prevederile stabilite de textul în limba română.

În cazul în care apar discrepanțe între textul în limba română și traducerea acestuia în altă limbă, prevalează prevederile stabilite de textul în limba română.

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	4
INTRODUCERE	7
I. CADRUL LEGAL.....	9
II. ORGANELE ELECTORALE	10
III. LITIGII ELECTORALE.....	18
IV. CONCURENȚII ELECTORALI.....	21
V. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE	29
VI. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE	37
VII. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ	42
RECOMANDĂRI.....	44
ABREVIERI	45

SUMAR EXECUTIV

Cadrul legal. MO Promo-LEX, și în contextul acestor alegeri, sesizează lipsa reglementărilor legale explicite și exhaustive în Codul electoral privind desfășurarea turului al doilea de scrutin. În special, ne referim la termenul-limită de stabilire a datei turului al doilea de scrutin și la data începerii campaniei electorale pentru turul al doilea. În același timp, cu referință la finanțarea campaniei electorale pentru turul al doilea, apreciem faptul că în Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali a fost stabilită data deblocării contului „Fond electoral” pentru concurenții electorali care intră în turul al doilea.

Organele electorale. În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt în cadrul a 3 ședințe, fiind adoptate 23 de hotărâri privind organizarea scrutinului prezidențial. În perioada de observare au fost acreditați de către CEC 120 de observatori naționali și 22 de observatori internaționali. În total, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 2 328 de observatori, dintre care 1 996 de observatori naționali, 321 de observatori internaționali și 11 experți electorali internaționali. Din numărul total al observatorilor naționali, Asociația Promo-LEX a acreditat 1246 (62%).

Pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020 au fost tipărite 3 605 517 buletine de vot. Comparativ cu turul I, a fost majorat tirajul în cazul a 55 SV (40%) din 139 SV organizate în străinătate.

Toate 36 CECE II vizitate de observatori erau deschise în timpul programului de muncă. În continuare, nu toate CECE respectă cerințele privind activitatea în condiții de pandemie: 5 (14%) consilii nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali; cel puțin 8 (22%) CECE nu efectuează termometria vizitatorilor; în cazul a 2 CECE (6%) nu se regăsesc informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei. Totuși, comparativ cu perioada precedentă de raportare (14 – 28 octombrie 2020), atestăm o îmbunătățire a gradului de respectare de către CECE a cerințelor epidemiologice.

În perioada de observare au fost vizitate 345 BESV. Dintre acestea, potrivit observatorilor Promo-LEX, doar 250 de birouri (72%) erau deschise în timpul orelor de muncă. În continuare, o parte din BESV nu respectă cerințele privind măsurile de protecție în context pandemic. Astfel, doar 205 BESV (59%) dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali cu completarea acestuia. Doar 131 de birouri electorale (38%) efectuează termometria vizitatorilor BESV. La sediile a cel puțin 258 de birouri electorale (75%) sunt afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în pandemie. În dinamică, comparativ cu perioada precedentă de observare, gradul de respectare a cerințelor este totuși mai mare.

MO Promo-LEX atrage atenția asupra incertitudinilor legale ce țin de constituirea, din nou, a două BESV (13/1 or. Donduseni, r. Dondușeni și 13/5 s. Baraboi, r. Dondușeni) în perioada dintre turul I și turul al II-lea al scrutinului electoral. Or, potrivit legislației electorale, BESV se constituie de către CECE cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor. Prin urmare, considerăm că birourile nu pot fi create din nou în perioada dintre tururile I și al II-lea al alegerilor.

De asemenea, atenționăm asupra a cel puțin patru cazuri de colectare a cererilor de votare la locul aflării de către persoane neautorizate: persoane raportate ca fiind agitatori ai candidatului Igor Dodon (3 cazuri) și lucrători ai oficiului poștal (un caz). MO Promo-LEX a atras atenția în Raportul nr. 6 asupra tendinței de creștere a solicitărilor de votare la locul aflării la scrutinul prezidențial. În mod aparte, subliniem relevanța și probabila amploare a problemei pentru turul al II-lea de scrutin. Amintim, la prezidențialele din 2016 în turul al doilea la locul aflării au votat cu 22% de alegători mai mult față de turul I.

Litigii electorale. Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada monitorizată, CECE au soluționat cel puțin două contestații, iar CEC a emis răspunsuri în privința a cel puțin șase contestații. Totodată, la CEC au mai fost depuse cel puțin o contestație și două sesizări, pe marginea cărora nu a fost publicat un răspuns. Contestațiile au fost depuse împotriva acțiunilor și hotărârilor emise de organele electorale (BESV 34/6 Bănești Noi, Telenești, BESV 1/73 Chișinău, CECE 18 Florești) și împotriva unor acțiuni ale concurentului Igor Dodon.

De asemenea, instanțele de judecată au soluționat două litigii electorale, ambele contestații fiind depuse de către Dorin Chirtoacă. Contestațiile vizează organizarea și desfășurarea procesului electoral în secțiile de votare de peste hotare și în secțiile de votare constituite pentru alegătorii din stânga Nistrului. Ambele contestații au fost declarate ca inadmisibile.

Concurenții electorali. În perioada 2 – 11 noiembrie 2020 observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 142 de activități electorale. Dintre acestea 72 (51%) au fost desfășurate de candidatul Igor Dodon (CI), iar 70 (49%) de candidata Maia Sandu (PAS). PSRM continuă implicarea activă în campania candidatului independent Igor Dodon.

De asemenea, au fost raportate cel puțin 473 de cazuri de utilizare a publicității electorale, dintre care de Maia Sandu (PAS) – în 308 cazuri (65%), iar de Igor Dodon (CI) – în 165 de cazuri (35%). Cele mai frecvente metode de promovare au fost publicitatea sponsorizată pe rețelele de socializare – 166 (35%) și materialele poligrafice (ziare, broșuri, pliante, afișe, calendare etc.) – 97 (21%).

Observatorii au identificat cel puțin 12 cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative. Dintre acestea, în 11 cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), iar într-un caz – Maia Sandu (PAS). Acestea se referă la: asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici (6 cazuri), implicarea angajaților bugetari în campania electorală în timpul orelor de lucru ale acestora (3 cazuri), utilizarea autorităților publice în activități de campanie (un caz), implicarea persoanelor de demnitate publică în activități de campanie electorală (un caz) și utilizarea paginilor oficiale ale autorităților publice locale în scop de promovare electorală (un caz).

MO Promo-LEX atrage atenția asupra unui caz ce ar putea fi interpretat drept folosire de către concurentul Igor Dodon a fondurilor financiare și materialelor nedeclarate. Este vorba despre posibila tipărire a ziarelor de campanie ale candidatului Igor Dodon într-un număr mai mare decât cel prevăzut în datele de tipar, precum și la o altă tipografie decât cea indicată în publicație. În plus, în lipsa în spațiul public a documentelor care ar justifica relația contractuală (inclusiv facturi de plăți) între Tipografia „EditTiparGrup”, care, potrivit datelor tipografice, ar fi tipărit ziarul și Tipografia Editurii „Universul” (instituție publică), care de facto pare a fi tipărit publicația, este rezonabilă suspiciunea de utilizare și a resurselor administrative.

Deosebit de suspect este faptul că chiar dacă la datele tipografice, la secțiunea „data tipăririi”, este indicată data de 9 noiembrie 2020, în ziar este cel puțin o poză care pare a fi făcută la conferința de presă din 10 noiembrie 2020 a președinților și vicepreședinților de raioane în susținerea candidatului Igor Dodon. Mai mult, în sediul Tipografiei „Universul” au fost depistate cel puțin două exemplare de ziare tipărite în perioada de dinaintea primului tur al alegerilor. Or, potrivit informației raportate la CEC, în perioada campaniei electorale pentru alegerile din 1 noiembrie 2020 candidatul Igor Dodon nu a printat la Tipografia „Universul” ziare sau alte materiale promoționale.

Observatorii au mai raportat două situații de implicare a cultelor religioase în campania electorală a candidatului Igor Dodon.

În perioada de observare au fost raportate cel puțin două cazuri de organizare a evenimentelor prin implicarea unui număr mare de participanți, cu încălcarea restricțiilor stabilite de Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică. Este vorba de un marș uman cu participarea a peste 200 de persoane în mun. Bălți și de minimum 20 de marșuri automobilistice (peste 450 de mașini implicate). În ambele cazuri este vorba de evenimente organizate în susținerea lui Igor Dodon. De asemenea, pentru data de 13 noiembrie 2020 este preconizat un marș uman în susținerea aceluiași concurent și în mun. Chișinău.

Finanțarea campaniei electorale. Pentru perioada 4 – 6 noiembrie 2020, candidații Maia Sandu (PAS) și Igor Dodon (CI) au declarat venituri totale în sumă de 956 816 lei (inclusiv donațiile în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii). Dintre acestea, 556 367 de lei (58%) au fost declarați de Maia Sandu (PAS), iar 400 450 de lei (42%) – de Igor Dodon (CI). În același timp, concurenții au raportat cheltuieli totale în sumă de 842 551 de lei. Din totalul cheltuielilor raportate, majoritatea (94%) au fost efectuate în scop de publicitate electorală (74%) și pentru materialele promoționale (20%).

MO Promo-LEX constată că veniturile declarate de concurenți au fost acumulate în proporție de: 88% – din donațiile efectuate de persoane fizice, inclusiv cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotare; 4% – din donațiile efectuate de persoane juridice (Maia Sandu (PAS)) și 8% – din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii (Maia Sandu (PAS)).

MO Promo-LEX a constatat că în prima săptămână de campanie electorală pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale (2 – 6 noiembrie), concurenții nu ar fi reflectat în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale cheltuieli estimate la 500 853 de lei. Dintre acestea, 394 422 de lei (79%) se referă la candidatul Igor Dodon (CI), iar 106 431 (21%) la candidata Maia Sandu (PAS). Cele mai multe mijloace calificate drept neraportate vizează cheltuielile pentru materiale promoționale în cazul Maiei Sandu (PAS) – suma estimativă fiind 102 622 de lei și cheltuieli pentru publicitatea electorală în mijloace de informare electronică în cazul lui Igor Dodon (CI) – suma estimativă fiind 273 458 de lei. Similar perioadei de raportare precedente, niciun concurent electoral nu a raportat cheltuieli pentru recompensele agitatorilor și nici nu a prezentat declarațiile de voluntariat ale acestora.

Discursul de ură și instigare la discriminare. În perioada de raportare, au fost identificate cel puțin 51 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în contextul alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020. Dintre acestea, în 7 cazuri s-a constatat utilizarea acestui tip de discurs de către Igor Dodon (CI).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 34 de cazuri în care politicieni, jurnaliști, lideri de opinie sau susținători au utilizat mesaje de ură și/sau instigare la violență împotriva candidatei PAS, Maia Sandu (26 de cazuri) și a candidatului independent Igor Dodon (8 cazuri).

În alte 10 cazuri, discursul de ură și instigare la discriminare a fost îndreptat împotriva membrilor partidelor politice și/sau a susținătorilor candidaților, precum și împotriva funcționarilor publici, a politicienilor și a alegătorilor în general.

Criteriile care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, activitatea profesională, sex/gen, dizabilitatea, religia și convingerile religioase, orientarea sexuală, naționalitatea și opinia.

Educație și informare electorală. În contextul turului al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020, în perioada de raportare, Asociația Promo-LEX și alte trei organizații, care au beneficiat de subgranturi din partea Asociației, au realizat cel puțin 33 de activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot.

Activitățile au vizat tinerii, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă. Ele au inclus postări, articole, videoștiri, reportaje video, videouri de informare și mobilizare, vloguri, emisiuni de tip talk-show, quizuri electorale și platforme web informaționale.

Din cauza restricțiilor sanitar-epidemiologice impuse de pandemia de COVID-19, toate activitățile au fost realizate în format online și au fost promovate pe rețelele de socializare.

În perioada de raportare, CICDE și CEC au desfășurat activități de informare (publicații periodice, participări la emisiuni radio și materiale video etc.) privind pregătirea pentru cel de-al doilea tur de scrutin.

INTRODUCERE

Raportul nr. 7 este elaborat de Misiunea de observare (MO) Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020. Prezentul raport cuprinde rezultatele observării campaniei electorale pentru turul al doilea de scrutin în perioada 2 – 11 noiembrie 2020. Observarea finanțelor campaniei electorale a candidaților a cuprins perioada 2 – 6 noiembrie 2020. Conținutul acestui document poate fi supus revizuirilor redacționale.

Misiunea rapoartelor MO Promo-LEX este sesizarea organelor electorale privind diagnosticarea în timp real a calității procedurilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru o perioadă prestabilită de timp; responsabilizarea actorilor electorali; identificarea tendințelor pozitive și negative în cadrul procesului electoral.

Metodologia Promo-LEX de observare a alegerilor a fost elaborată conform standardelor internaționale în domeniu și presupune observarea alegerilor atât pe termen lung (perioada electorală), cât și pe termen scurt (ziua alegerilor). Rapoartele de observare sunt elaborate de către echipa centrală a MO Promo-LEX, pe baza constatărilor raportate de către monitorii și observatorii pe termen lung (OTL) din cadrul MO cu privire la activitatea tuturor actorilor implicați în procesul de organizare și desfășurare a alegerilor: concurenții electorali, autoritățile publice, organele electorale, partidele politice, cetățenii care își înaintează propria candidatură, precum și societatea civilă. Constatările OTL sunt raportate în baza unor formulare tematice și sunt stocate pe platforma web www.data.promolex.md, sistem securizat cu acces limitat, gestionată de Promo-LEX. În cadrul vizitelor planificate, observatorii analizează informația rezultată din interviuri, întâlniri cu interlocutorii și consultarea documentelor oficiale. De asemenea, are loc observarea online a activității concurenților electorali.

Observarea procesului electoral se efectuează pe durata perioadei electorale de către 42 OTL. În ziua alegerilor pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020, ca și în primul tur, Promo-LEX va delega câte un observator pe termen scurt (OTS) în 608 secții de votare (SV), selectate de MO Promo-LEX pe baza unui eșantion stabilit de către o companie sociologică. În plus, în toate cele 42 de secții de votare unde vor exercita dreptul de vot alegătorii din regiunea transnistreană va fi repartizat câte un observator static. Procesul electoral din secțiile de votare, din imediata apropiere a acestora și traseele de acces către secțiile de votare la care vor vota alegătorii din regiunea transnistreană va fi monitorizat și de 80 de echipe mobile de observatori. De asemenea, o atenție deosebită va fi concentrată pe secțiile de votare de peste hotarele țării, unde este planificată delegarea observatorilor statici în circa 60 SV. Suplimentar primului tur de scrutin, Promo-LEX va detașa observatori instruiți și în domeniul monitorizării întrunirilor publice.

Toți observatorii implicați în procesul de monitorizare au fost instruiți în cadrul seminarelor organizate de Misiunea Promo-LEX. Ei semnează și își asumă Codul de conduită¹ al observatorului național independent Promo-LEX, obligându-se să acționeze operativ, cu bună-credință și în mod nonpartizan. Observatorii Promo-LEX sunt instruiți inclusiv privind standardele de protecție în context pandemic COVID-19. Activitatea observatorilor este coordonată de echipa centrală a Asociației.

MO Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 (15) noiembrie 2020 reprezintă un proiect realizat de Asociația Promo-LEX în cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte. MO Promo-LEX nu este oponent politic al concurenților implicați în procesul electoral, nu este un organ de anchetă și nu își asumă obligația expresă de a proba constatările observate. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor sunt însoțite, în măsura posibilităților, de probe fotografice și video. Acestea pot fi puse doar la dispoziția organelor de drept și electorale, pe baza solicitărilor oficiale corespunzătoare, și în niciun caz la dispoziția concurenților electorali. Totodată, încălcările, inclusiv cele presupuse, care se regăsesc în prezentul raport, trebuie tratate de autoritățile electorale prin prisma prevederilor art. 22, alin. (1), lit. q) și art. 68, alin. (5) din Codul electoral, inclusiv drept sesizări ale observatorilor și urmează a fi examinate conform competenței.

---

¹ [Codul de conduită](#) al observatorului național independent Promo-LEX.

Misiunea Promo-LEX gestionează platforma publică web www.electoralamonitor.md, pe care sunt stocate informații relevante (inclusiv cu suport foto/video, care nu conțin date cu caracter personal) din rapoartele observatorilor. În plus, pe această platformă orice cetățean, inclusiv reprezentanții concurenților, poate încărca semnalările sale cu privire la activitățile în context electoral. Semnalările din partea cetățenilor sunt verificate de către observatorii Misiunii în cadrul următoarei vizite planificate în localitatea în care a fost înregistrată semnalarea. La fel, Misiunea gestionează platforma www.instruiremonitor.md, în care sunt disponibile pentru publicul larg materiale de instruire pentru observatorii pe termen scurt, cu excepția formularelor de raportare ale acestora.

Promo-LEX este o asociație obștească, care are drept scop dezvoltarea democrației în Republica Moldova, inclusiv în regiunea transnistreană, prin promovarea și protejarea drepturilor omului, monitorizarea proceselor democratice și consolidarea societății civile. Asociația organizează misiuni de observare a alegerilor din Republica Moldova începând cu anul 2009, prezenta MO fiind a 20-a la număr. De asemenea, angajații și membrii Asociației dispun de experiență internațională și au participat la observarea alegerilor în cadrul Misiunilor Internaționale din Armenia, Germania, Georgia, Estonia, Norvegia, Muntenegru, România, Serbia, Suedia, Ucraina etc.

Standardele internaționale la care se face referire în acest raport sunt cele elaborate de ONU, OSCE, Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept, Uniunea Europeană și Consiliul Europei. La finele fiecărui raport sunt formulate recomandări pentru autoritățile publice, organele electorale, concurenții electorali, alți actori interesați, cu scopul de a asigura optimizarea procesului electoral.

Misiunea este susținută și raportul este elaborat cu suportul financiar al Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) prin Programul „Democrație, Transparență și Responsabilitate”, al Departamentului Buna Guvernare al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Monitorizarea alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020”, precum și al Consiliului Europei prin proiectul „Suport pentru observarea civică a alegerilor prezidențiale din 2020 în secțiile de votare create în străinătate”. Componenta „Discursul instigator la ură” este susținută de către Departamentul justiție și drepturile omului al Fundației Soros Moldova prin proiectul „Consolidarea unei platforme de dezvoltare a activismului și educației de Drepturi ale Omului în Republica Moldova – etapa a IV-a”.

Opiniile exprimate în rapoartele și comunicatele publice ale MO Promo-LEX aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al finanțatorilor.

I. CADRUL LEGAL

MO Promo-LEX, și în contextul acestor alegeri, sesizează lipsa reglementărilor legale explicite și exhaustive în Codul electoral privind desfășurarea turului al doilea de scrutin. În special, ne referim la termenul-limită de stabilire a datei turului al doilea de scrutin și la data începerii campaniei electorale pentru turul al doilea.

În același timp, cu referință la finanțarea campaniei electorale pentru turul al doilea, apreciem faptul că în Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali a fost stabilită data deblocării contului „Fond electoral” pentru concurenții electorali care intră în turul al doilea.

1.1. Lipsa normelor legale privind desfășurarea campaniei pentru turul al doilea de scrutin

Potrivit art. 120, alin. (1), în cazul în care niciunul dintre candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova nu a întrunit cel puțin jumătate din voturile alegătorilor care au participat la alegeri, se organizează al doilea tur de scrutin pentru primii doi candidați stabiliți în ordinea descreșterii numărului de voturi obținute în primul tur. Conform alin. (4) al aceluiași articol, al doilea tur de scrutin are loc la 2 săptămâni de la data primului tur, iar informația despre efectuarea celui de-al doilea tur de scrutin se aduce la cunoștință publică de către CEC în termen de 24 de ore de la data la care a fost stabilit. Data celui de-al doilea tur de scrutin se stabilește de către CEC.

Amintim că la 25 octombrie 2020, fără respectarea normelor privind transparența decizională, prin Hotărârea nr. 4428, CEC a completat Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali. Astfel, conform pct. 22², în cazul organizării celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale, după ce este stabilită data desfășurării acestuia, contul cu mențiunea „Fond electoral” al concurentului electoral care intră în turul al doilea se deblochează, iar soldul din acest cont se utilizează pentru campania electorală dedicată turului al doilea de scrutin.

La 4 noiembrie, prin Hotărârea nr. 4466, CEC a aprobat procesul-verbal privind totalizarea rezultatelor alegerilor și a stabilit pentru data de 15 noiembrie 2020 desfășurarea turului al doilea pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova.

Luând în considerare cele menționate *supra* și faptul că toate cheltuielile pentru campania electorală se efectuează din mijloacele de pe contul cu mențiunea „Fond electoral”, concluzionăm că **campania electorală pentru turul al doilea de scrutin a putut începe doar la 5 noiembrie**. Totuși, atragem atenția asupra faptului că Codul electoral nu conține norme care să interzică desfășurarea agitației electorale în zilele imediat următoare după ziua alegerilor, când sunt anunțate rezultatele preliminare.

Amintim că MO Promo-LEX a semnalat și în cadrul alegerilor prezidențiale din 2016 faptul că Codul electoral nu reglementează în niciun fel campania electorală pentru cel de-al doilea tur al alegerilor². Lipsa normelor legale privind desfășurarea turului al doilea de scrutin determină interpretarea diferită și cazuistică a normelor legale. Astfel, reiterăm că o reglementare clară în Codul electoral a organizării și desfășurării turului al doilea de scrutin este imperios necesară, în special în privința termenului-limită de stabilire a datei turului al doilea de scrutin și a datei începerii campaniei electorale pentru turul al doilea.

---

² [Raport](#) nr. 5 de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, 2016.

II. ORGANELE ELECTORALE

În perioada de referință, CEC s-a întrunit în format mixt în cadrul a 3 ședințe, fiind adoptate 23 de hotărâri privind organizarea scrutinului prezidențial. În perioada de observare au fost acreditați de către CEC 120 de observatori naționali și 22 de observatori internaționali. În total, pentru alegerile prezidențiale au fost acreditați cumulativ 2 328 de observatori, dintre care 1 996 de observatori naționali, 321 de observatori internaționali și 11 experți electorali internaționali. Din numărul total al observatorilor naționali, Asociația Promo-LEX a acreditat 1246 (62%).

Pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020 au fost tipărite 3 605 517 buletine de vot. Comparativ cu turul I, a fost majorat tirajul în cazul a 55 SV (40%) din 139 SV organizate în străinătate.

Toate cele 36 CECE II vizitate de observatori erau deschise în timpul programului de muncă. În continuare, nu toate CECE respectă cerințele privind activitatea în condiții de pandemie: 5 (14%) consilii nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali; cel puțin 8 (22%) CECE nu efectuează termometria vizitatorilor; în cazul a 2 CECE (6%) nu se regăsesc informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei. Totuși, comparativ cu perioada precedentă de raportare (14 – 28 octombrie 2020), atestăm o îmbunătățire a gradului de respectare de către CECE a cerințelor epidemiologice.

În perioada de observare au fost vizitate 345 BESV. Dintre acestea, potrivit observatorilor Promo-LEX, doar 250 de birouri (72%) erau deschise în timpul orelor de muncă. În continuare, o parte din BESV nu respectă cerințele privind măsurile de protecție în context pandemic. Astfel, doar 205 BESV (59%) dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali cu completarea acestuia. Doar 131 de birouri electorale (38%) efectuează termometria vizitatorilor BESV. La sediile a cel puțin 258 de birouri electorale (75%) sunt afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în pandemie. În dinamică, comparativ cu perioada precedentă de observare, situația totuși se îmbunătățește.

MO Promo-LEX atrage atenția asupra incertitudinilor legale ce țin de constituirea, din nou, a două BESV (13/1 or. Dondușeni, r. Dondușeni și 13/5 s. Baraboi, r. Dondușeni) în perioada dintre turul I și turul al II-lea al scrutinului electoral. Or, potrivit legislației electorale, BESV se constituie de către CECE cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor. Prin urmare, considerăm că birourile nu pot fi create din nou în perioada dintre tururile I și al II-lea al alegerilor.

De asemenea, atenționăm asupra a cel puțin patru cazuri de colectare a cererilor de votare la locul aflării de către persoane neautorizate: persoane raportate ca fiind agitari ai candidatului Igor Dodon (3 cazuri) și lucrători ai oficiului poștal (un caz). MO Promo-LEX a atras atenția în Raportul nr. 6 asupra tendinței de creștere a solicitărilor de votare la locul aflării la scrutinul prezidențial. În mod aparte, subliniem relevanța și probabila amploare a problemei pentru turul al II-lea de scrutin. Amintim, la prezidențialele din 2016 în turul al doilea la locul aflării au votat cu 22% de alegători mai mult față de turul I.

2.1. Activitatea CEC

În perioada de raportare, CEC s-a întrunit în format mixt în cadrul a 3 ședințe, dintre care una ordinară și 2 extraordinare, fiind adoptate 23 de hotărâri privind organizarea și desfășurarea turului al doilea al scrutinului prezidențial.

2.1.1. Hotărâri ale CEC relevante pentru organizarea și desfășurarea celui de-al doilea tur al scrutinului prezidențial

Conținutul tematic al hotărârilor aprobate. Din totalul de 23 de hotărâri privind organizarea și desfășurarea turului al doilea al alegerilor prezidențiale, 11 (48%) sunt cu privire la acreditarea

observatorilor naționali și internaționali. Celelalte hotărâri au vizat totalizarea rezultatelor turului întâi și organizarea celui de-al doilea tur de scrutin, stabilirea tirajului buletinelor de vot pentru turul al II-lea, aspecte ce țin de transportul organizat al alegătorilor la secțiile de votare, asigurarea măsurilor de protecție în procesul de vot la turul al II-lea al alegerilor prezidențiale, rapoartele privind veniturile și cheltuielile concurenților electorali în campania electorală, modificarea hotărârilor anterioare ale CEC.

2.1.2. Acreditarea observatorilor de către CEC

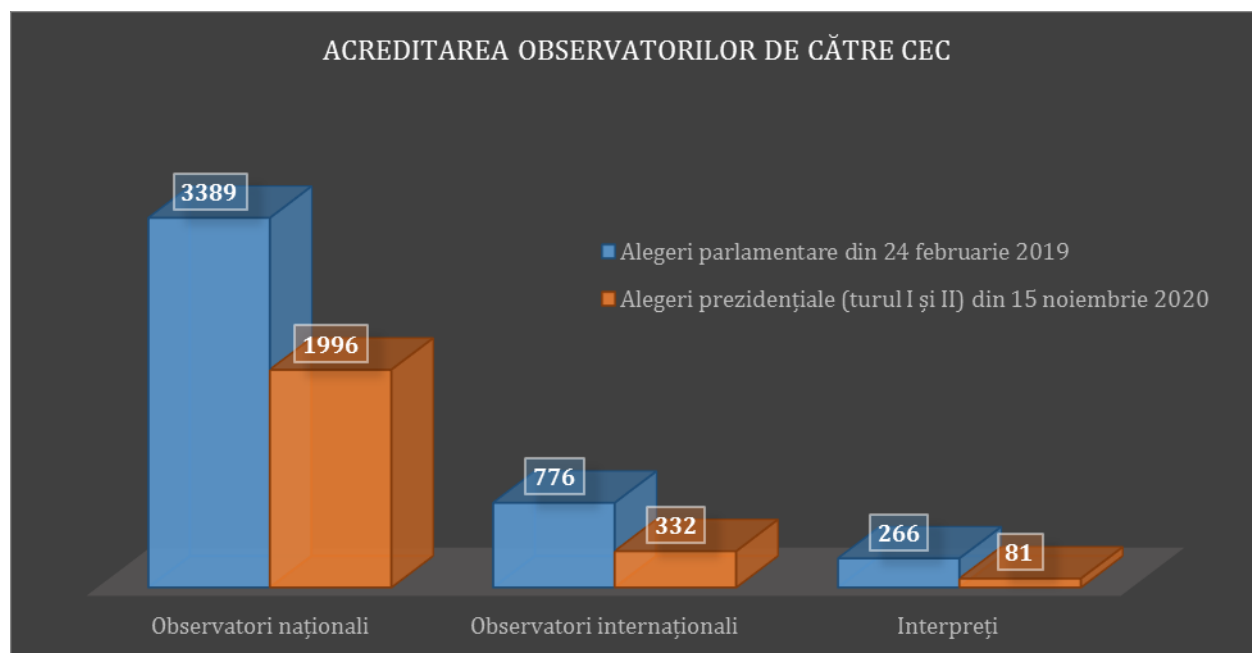
MO Promo-LEX subliniază că, în conformitate cu anunțul autorității electorale, observatorii acreditați pentru alegerile prezidențiale din 1 noiembrie 2020 își pot continua activitatea și în turul al doilea al scrutinului din 15 noiembrie 2020.

În același timp, în perioada de referință, CEC a adoptat 11 hotărâri de acreditare a 142 de observatori în vederea monitorizării turului al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020. Astfel, au fost acreditați 120 de observatori naționali și 22 de observatori internaționali. De asemenea, în perioada monitorizată, autoritatea electorală a adoptat 3 hotărâri de modificare a hotărârilor privind acreditarea observatorilor în vederea monitorizării turului al doilea al scrutinului prezidențial. Astfel, MO Promo-LEX atestă modificarea componenței numerice a observatorilor Asociației Obștești „MIRAD”, a candidatului independent Igor Dodon și a candidatei Maia Sandu (PAS) acreditați în condițiile Codului electoral.

În total, până la data de 11 noiembrie 2020, pentru alegerile prezidențiale (turul I și turul al II-lea) au fost acreditați cumulativ, potrivit datelor disponibile, 1996 de observatori naționali, 321 de observatori internaționali, 11 experți electorali internaționali și 81 de interpreți. Din numărul total al observatorilor naționali, Asociația Promo-LEX a acreditat 1246 (62%).

Comparativ cu scrutinul parlamentar din 24 februarie 2019, atestăm o descreștere cu 41% a numărului de observatori naționali și cu 57% a numărului de observatori internaționali (graficul nr. 1).

Graficul nr. 1

2.1.3. Circulare

În scopul asigurării condițiilor pentru buna organizare și desfășurare a celui de-al doilea tur al scrutinului prezidențial, la 10 noiembrie 2020, CEC a emis în atenția birourilor electorale ale

secțiilor de votare constituite peste hotarele țării *Circulara CEC-8/3332* cu precizări privind numărul de identificare de stat al persoanei fizice (IDNP) din pașaportul cetățeanului Republicii Moldova, valabil până în anul 2003³.

2.1.4. Informarea CEC privind efectuarea sondajelor de opinie

Potrivit datelor plasate pe pagina CEC, compartimentul *Înștiințări pentru desfășurarea sondajelor de opinie*, în perioada de referință au fost depuse 3 cereri privind inițierea sondajelor de opinie. Astfel, Asociația Obștească „SPERO”, în colaborare cu Compania „Intellect Group” SRL, a depus cerere privind desfășurarea în ziua votării (15 noiembrie 2020) a unui sondaj electoral la ieșirea din secțiile de votare (exit-poll). Compania „Magenta Consulting” SRL a depus o înștiințare privind efectuarea unui sondaj de opinie⁴, iar „Simpals” SRL – privind efectuarea unui sondaj de opinie cu privire la preferințele utilizatorilor de internet asupra candidaților la alegerile prezidențiale din 15.11.2020⁵.

Totodată, menționăm că, în vederea realizării exit-pollului, CEC a acreditat 150 de operatori de interviu cu eliberarea legitimației operatorului de interviu și aprobarea instrucțiunilor de care se vor conduce operatorii de interviu, precum: păstrarea secretului votului persoanei intervievate, sondarea în afara secției de votare, purtarea la vedere a legitimației de identificare, nu vor face agitație în favoarea sau în defavoarea concurenților electorali, respectarea tuturor măsurilor de protecție a sănătății, nu vor avea domiciliul în perimetrul secției de votare. Autoritatea electorală a remis în atenția președinților BESV (100 SV pe teritoriul Republicii Moldova) înștiințarea privind realizarea de către operatorii de interviu acreditați în acest scop a sondajului electoral la ieșirea din secțiile de votare (exit-poll).

2.2. Activitatea consiliilor electorale de circumscripție electorală de nivelul II

2.2.1. Respectarea programului de activitate

Potrivit informațiilor prezentate de către observatorii Promo-LEX, toate cele 36 CECE II își aveau sediile deschise în timpul vizitelor întreprinse în perioada de referință.

2.2.2. Modificarea componenței CECE

MO Promo-LEX constată modificarea componenței nominale a cel puțin două consilii electorale de nivelul II (nr. 30 Strășeni, nr. 33 Taraclia) cu păstrarea componenței în baza de gen. Inițiativele de modificare au fost depuse de către PPȘ și, respectiv, PSRM.

De asemenea, menționăm că, în total, până la 11 noiembrie 2020, cel puțin 18 consilii electorale și-au modificat componența nominală (nr. 1 Chișinău, nr. 4 Anenii Noi, nr. 7 Cahul, nr. 9 Călărași, nr. 10 Căușeni, nr. 11 Cimișlia, nr. 12 Criuleni, nr. 16 Edineț, nr. 17 Fălești, nr. 21 Ialoveni, nr. 23 Nisporeni, nr. 24 Ocnița, nr. 28 Sângerei, nr. 29 Soroca, nr. 30 Strășeni, nr. 31 Șoldănești, nr. 33 Taraclia, nr. 37 pentru localitățile din stânga Nistrului), iar 2 consilii electorale și-au suplinit statul de personal al aparatului CECE cu câte 2 posturi (nr. 1 Chișinău, nr. 2 Bălți).

2.2.3. Incertitudini privind constituirea, din nou, a unor birouri electorale ale secțiilor de votare în perioada dintre turul întâi și turul al doilea al scrutinului electoral

Observatorii Promo-LEX au identificat cel puțin două cazuri de constituire (din nou) a birourilor electorale ale secțiilor de votare (13/1 or. Donduseni, r. Donduseni și 13/5 s. Baraboi, r. Donduseni), în legătură cu infectarea cu COVID-19 a câte unui membru al biroului și aflarea în izolare a celorlalți membri ai birourilor electorale.

³ [Circulara CEC-8/3332](#) din 10 noiembrie 2020.

⁴ [Înștiințarea](#) Companiei „Magenta Consulting” privind realizarea unui sondaj de opinie din 5 noiembrie 2020.

⁵ [Înștiințarea](#) Companiei „Simpals” SRL privind efectuarea sondajului din 2 noiembrie 2020.

Amintim că, potrivit art. 30, alin. (9) Cod electoral, birourile electorale ale secțiilor de votare se constituie de către consiliile electorale de circumscripție cu cel puțin 25 de zile înainte de ziua alegerilor, dintr-un număr impar de membri, de cel puțin 5 și cel mult 11 persoane.

Considerăm că între două tururi de scrutin nu poate fi creat un nou organ electoral, luând în considerare faptul că turul al doilea de scrutin trebuie să se desfășoare în aceleași condiții ca și primul tur de scrutin (cu aceleași consilii și birouri electorale, în baza aceluiași liste electorale).

Totodată, deși art. 36 Cod electoral nu prevede circumstanțele privind infectarea cu COVID-19 drept caz de modificare a componenței consiliului sau biroului electoral, considerăm că înlocuirea membrilor BESV între turul I și turul al II-lea de scrutin poate fi calificată doar ca modificare a componenței BESV (în baza unor circumstanțe ce nu depind de voința membrilor sau de organul/autoritatea care i-a desemnat), și nu drept constituire.

Mai mult, chiar și în cazul comiterii unor fraude, potrivit art. 127, alin. (4) Cod electoral, membrii birourilor și consiliilor electorale se înlocuiesc, dar nu se creează un nou birou sau consiliu.

2.2.4. Activitatea CECE II în condiții de pandemie

În urma vizitelor întreprinse în perioada monitorizată la CECE II, observatorii Promo-LEX au raportat:

Cu referire la existența registrului de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali. Din cele 36 CECE II vizitate în perioada de observare, 5 consilii⁶ (14%) nu dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali cu completarea acestuia.

Cu referire la asigurarea termometriei vizitatorilor CECE. Cel puțin 8 consilii electorale⁷ (22%) nu efectuează termometria vizitatorilor CECE.

Cu referire la afișarea informațiilor privind regulile de protecție a sănătății. La sediile a cel puțin 2 consilii electorale⁸ (6%) nu sunt afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei COVID-19.

Cu referire la confirmarea cazurilor de infecție în rândul funcționarilor electorali. Membrii a cel puțin 3 CECE II au fost depistați că sunt infectați cu COVID-19 (nr. 4 Anenii Noi; nr. 6 Briceni; nr. 23 Nisporeni). Remarcăm că activitatea organului electoral nu a fost afectată.

Comparativ cu perioada precedentă de raportare (14 – 28 octombrie 2020), atestăm o îmbunătățire a gradului de respectare de către CECE a cerințelor epidemiologice. Astfel, cu 10 (28%) mai multe CECE efectuează termometria vizitatorilor CECE. De asemenea, cu 3 (8%) mai multe consilii dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali și au afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei COVID-19.

2.3. Activitatea birourilor electorale ale secțiilor de votare

2.3.1. Respectarea programului de activitate

În perioada de observare au fost vizitate 345 BESV. Dintre acestea, potrivit observatorilor Promo-LEX, doar 250 de birouri (72%) erau deschise în timpul orelor de muncă.

De asemenea, MO Promo-LEX atestă modificarea componenței a cel puțin 28 BESV. Printre cauzele modificărilor menționăm: absența de la două ședințe consecutive (2 cazuri); la cerere (27 de cazuri); refuz de executare a deciziilor CECE (un caz); alte cauze (6 cazuri) (tabelul nr. 1).

⁶ CECE: Chișinău, Cimișlia, Criuleni, Ialoveni, Hâncești.

⁷ CECE: Bălți, Basarabasca, Cantemir, Chișinău, Criuleni, Drochia, Ialoveni, Șoldănești.

⁸ CECE: Criuleni, Rezina.

Tabelul nr. 1. Modificarea componenței BESV

Modificarea componenței BESV			
Nr. de membri excluși	Inițiatorul modificării	Nr. de membri incluși	De desemnarea noului membru
6	CEC RFE	6	CEC RFE
9	APL	10	APL
9	PAS	9	PAS
2	PDM	1	PDM
4	PPPDA	4	PPPDA
3	PPȘ	3	PPȘ
3	PSRM	3	PSRM

2.3.2. Specificul activității în context pandemic

MO Promo-LEX constată, în continuare, curențe în respectarea măsurilor de protecție și prevenire a infecției COVID-19 de către birourile electorale. Astfel, privind activitatea BESV în condiții de pandemie, observatorii Promo-LEX au raportat:

Cu referire la existența registrului de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali. Cel puțin 205 birouri electorale (59% din totalul de 345 de birouri electorale vizitate) dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali cu completarea acestuia.

Cu referire la asigurarea termometriei vizitatorilor BESV. Doar 131 de birouri electorale (38%) efectuează termometria vizitatorilor BESV, iar vizitatorii utilizează măști/mănuși.

Cu referire la afișarea informațiilor privind regulile de protecție a sănătății. La sediile a cel puțin 258 de birouri electorale (75%) sunt afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei COVID-19.

Cu referire la confirmarea cazurilor de infecție în rândul funcționarilor electorali. Cel puțin 12 membri ai BESV au fost depistați că sunt infectați cu COVID-19. Remarcăm că activitatea organului electoral nu a fost afectată.

Comparativ cu perioada precedentă de raportare (14 – 28 octombrie 2020), atestăm o creștere a gradului de respectare de către BESV a măsurilor antiepidemice. Astfel, numărul BESV ce au afișate informații privind regulile de protecție a sănătății în perioada pandemiei COVID-19 a crescut cu 52%. În același timp, numărul BESV ce dețin registrul de monitorizare a temperaturii funcționarilor electorali a crescut cu 24%, iar numărul BESV ce asigură termometria vizitatorilor biroului electoral a crescut cu 14%.

2.3.3. Cazuri ce pot fi calificate drept implicare a persoanelor neautorizate în colectarea cererilor pentru votarea la locul aflării

Potrivit pct. 3¹ din Instrucțiunea cu privire la procedura de vot cu urna mobilă⁹, cererile privind votarea la locul aflării se depun personal de către alegători la BESV. În același timp, persoanele care, din motive de sănătate sau din alte motive temeinice, nu pot să depună singure cererea privind votarea la locul aflării, au dreptul să o depună prin intermediul unui membru al familiei sau să solicite pentru aceasta ajutorul asistentului social din cadrul primăriei.

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în cel puțin patru cazuri au fost identificate situații de colectare a cererilor de votare la locul aflării de către persoane neautorizate: persoane raportate ca fiind agitatori ai candidatului Igor Dodon (3 cazuri) și lucrători ai oficiului poștal (un caz).

Astfel, în satul Rotunda, r. Edineț, agitatorii candidatului Igor Dodon colectează de la persoane în etate cereri de votare la locul aflării și le depun la BESV.

⁹ [Instrucțiunea](#) cu privire la procedura de vot cu urna mobilă, aprobată prin Hotărârea Comisiei Electorale Centrale nr. 3391 din 30 iulie 2010.

De asemenea, la BESV 11/3 Cimișlia au fost depuse circa 7 cereri de votare la locul aflării de la o persoană neautorizată (identificată drept agitator al candidatului Igor Dodon). De altfel, în turul I acești alegători nu au depus cereri de votare la locul aflării. Secretara BESV a refuzat să înregistreze aceste cereri. Persoana care a depus cererile a manifestat un comportament agresiv, recurgând la agresiune verbală.

Și la BESV 11/3 Cimișlia trei agitatori ai candidatului Igor Dodon au adus pentru înregistrare circa 10 cereri de la cetățeni pentru votare la locul aflării. Membrul BESV a refuzat să recepționeze cererile ca fiind depuse de persoane neautorizate. Drept consecință, funcționarul electoral a fost înjurat și amenințat că va fi alungat din BESV.

În cel puțin un caz, observatorul Promo-LEX a fost informat din mai multe surse că angajații oficiului poștal din satul Țaul, r. Dondușeni, colectează de la populație cereri privind votarea la locul aflării.

MO Promo-LEX a atras atenția în Raportul nr. 6¹⁰ asupra probabilității majorării numărului de alegători ce ar putea vota la locul aflării în turul al II-lea. Amintim că la prezidențialele din 2016 în turul al doilea la locul aflării au votat cu 22% de alegători mai mult față de turul I.

2.4. Aspecte privind organizarea alegerilor pentru alegătorii aflați peste hotare

În contextul organizării și desfășurării turului al doilea al alegerilor prezidențiale, CEC a efectuat următoarele activități:

- *majorarea numărului de buletine de vot stabilite în cazul a 55 SV (40%) din cadrul a 27 de state.*

La 4 noiembrie 2020, CEC a stabilit tirajul buletinelor de vot pentru secțiile de votare din străinătate la turul al doilea al alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 15 noiembrie 2020¹¹. Au fost operate modificări de tiraj pentru 55 SV (40%), în toate acestea tirajul buletinelor de vot pentru turul al II-lea fiind majorat. Pentru turul al doilea, MO Promo-LEX constată că în cazul a 134 SV (96%) din 139, CEC a stabilit tipărirea a câte 5000 de buletine de vot (numărul maxim admis legal). Doar în cazul a 5 SV s-a stabilit tipărirea a câte 300 de buletine de vot¹².

Creșterile semnificative s-au înregistrat la SV deschise în Tallinn, Republica Estonia (+4500), Riga, Republica Letonia (+4500), Vilnius, Republica Lituania (+4500), Budapesta, Republica Ungară (+4000), Sofia, Republica Bulgară (+4000) și Ankara, Republica Turcia (+3500).

În plus, menționăm că, potrivit proceselor-verbale privind rezultatele numărării voturilor¹³, din cele 134 SV în privința cărora s-a stabilit numărul maxim de 5 000 de buletine de vot, în primul tur al alegerilor au votat sub 500 de alegători în cazul a 48 SV¹⁴. De cealaltă parte, au fost identificate 9 SV

¹⁰ [Raportul nr. 6](#). Misiunea de observare Promo-LEX a alegerilor pentru funcția de Președinte din 1 noiembrie 2020, p. 22.

¹¹ [Hotărârea](#) CEC cu privire la stabilirea tirajului buletinelor de vot pentru secțiile de votare din străinătate la turul doi al alegerilor Președintelui Republicii Moldova din 15 noiembrie 2020.

¹² Azerbaidjan, China, Emiratele Arabe Unite, Japonia, Qatar.

¹³ [Procesele-verbale](#) privind rezultatele numărării voturilor pentru secțiile de votare de peste hotare.

¹⁴ Belarus, Minsk, SV nr. 1/308 (142), Bulgaria, Sofia, SV nr. 1/311 (105), Canada, Ottawa, SV nr. 1/312 (127), Canada, Toronto, SV nr. 1/313 (453), Canada, Calgary, SV nr. 1/315 (470), Estonia, Tallinn, SV nr. 1/322 (105), Rusia, Moscova, SV nr. 1/325 (171), Rusia, regiunea Moscova, SV nr. 1/329 (439), Rusia, Sankt Petersburg, SV nr. 1/330 (220), Rusia, Sankt Petersburg, SV nr. 1/331 (276), Rusia, Sankt Petersburg, SV nr. 1/332 (273), Rusia, Soci/Krasnodar, SV nr. 1/333 (135), Rusia, Lipetk, SV nr. 1/334 (78), Rusia, Tula, SV nr. 1/335 (146), Rusia, Kursk, SV nr. 1/336 (209), Rusia, Kostroma, SV nr. 1/337 (91), Rusia, Reazan, SV nr. 1/338 (50), Rusia, Surgut/Hantî-Mansiisk, SV nr. 1/339 (85), Italia, Napoli, SV nr. 1/366 (197), Italia, Genova, SV nr. 1/389 (411), Letonia, Riga, SV nr. 1/391 (78), Lituania, Vilnius, SV nr. 1/392 (44), Marea Britanie, Glasgow, SV nr. 1/399 (252), Norvegia, Oslo, SV nr. 1/400 (391), Polonia, Varșovia, SV nr. 1/401 (163), Portugalia, Setubal, SV nr. 1/404 (492), România, Bacău, SV nr. 1/414 (356), România, Sibiu, SV nr. 1/416 (408), România, Craiova, SV nr. 1/417 (222), România, Oradea, SV nr. 1/418 (287), Spania, Valencia, SV nr. 1/422 (465), Spania, Malaga, SV nr. 1/423 (151), SUA, Washington, SV nr. 1/424 (301), SUA, New York, SV nr. 1/425 (479), SUA, Boston, SV nr. 1/429 (353), SUA, Asheville, SV nr. 1/430 (267), SUA, Orlando, SV nr. 1/431 (382), SUA, Atlanta, SV nr. 1/432 (267), SUA, Denver, SV nr. 1/433 (159), SUA, Dallas, SV nr. 1/434 (179), SUA, Minneapolis, SV nr. 1/435 (218), Suedia, Stockholm, SV nr. 1/437 (202), Turcia, Ankara, SV nr. 1/438 (131), Turcia, Istanbul, SV nr. 1/439 (412), Ucraina, Kiev, SV nr. 1/440 (129), Ucraina, Odessa, SV nr. 1/441 (147), Ungaria, Budapesta, SV nr. 1/442 (149), Cipru, Limassol, SV nr. 1/444 (346).

(Marea Britanie – 4, Franța – 2, Italia – 2, Germania – 1)¹⁵ unde, la turul I, au participat peste 3 000 de alegători, iar numărul de buletine stabilit este de 5 000 atât pentru turul întâi, cât și pentru turul al doilea.

De altfel, pentru cel de-al doilea tur de scrutin prezidențial din 15 noiembrie 2020 tirajul buletinelor de vot pentru secțiile de votare organizate pe teritoriul Republicii Moldova a rămas același – 2 934 017 buletine de vot. În total, pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020 au fost tipărite 3 605 517 buletine de vot.

- *modificarea adresei de amplasare a 10 SV (Italia – 4, Germania – 2, Marea Britanie – 2, România – 1, Israel – 1).*

Menționăm că, potrivit art. 35 din Codul electoral, SV se constituie cu 35 de zile înainte de ziua alegerilor, cu aducerea la cunoștință publică a informației despre hotarele fiecărei SV, adresa sediului birourilor electorale ale secțiilor de votare, adresa localului pentru votare și modul de contactare pentru relații. Prin urmare, constatăm că la o distanță de doar 6 zile până la alegeri, a fost decisă modificarea adresei localului pentru votare. Astfel, de exemplu, în cazul Marii Britanii, a fost modificată adresa a 2 SV din Londra. Noile locații ale SV se află la o distanță de aproximativ 3,5 – 5,5 km de locațiile acestora din primul tur.

În opinia Promo-LEX, este salutară decizia MAEIE de a asigura „o mai bună organizare a votării și asigurarea accesului pentru alegători”¹⁶. În consecință, campaniile de informare desfășurate de misiunile diplomatice pentru aducerea la cunoștință a modificărilor operate trebuie apreciate.

- *majorarea capacităților umane și logistice ale SV.*

Pentru a asigura buna desfășurare a alegerilor în SV peste hotare, CEC a decis că urmează să completeze birourile electorale cu noi funcționari, precum și să doteze suplimentar cu urne și cabine de vot secțiile de votare care au înregistrat un număr mare de votanți în primul tur¹⁷.

2.5. Incertitudini privind calificarea și controlul transportării organizate în raza secțiilor de votare deschise peste hotare

Potrivit observatorilor Promo-LEX, prin intermediul mijloacelor de informare electronice, au fost observate activități de mobilizare a alegătorilor și de organizare a transportului pentru a vota la secțiile de votare organizate în străinătate. Grupurile par a fi exemple de autoorganizare. Astfel, pe un grup online¹⁸, au fost observate trei tipuri de anunțuri legate de deplasarea la SV peste hotare: 1) oferte cu locuri disponibile în mijloacele de transport (majoritatea 2-3 locuri per anunț); 2) căutarea locurilor în mijloacele de transport (1-4 locuri); 3) oferte de cazare (maximum pentru 1-2 familii).

În același context, trezește îngrijorare proiectul de Ordonanță de urgență a Guvernului României (data-limită pentru primirea de recomandări/observații: 11.11.2020)¹⁹. Prin proiect se propune crearea cadrului legal pentru acordarea unei călătorii gratuite pe calea ferată dus – întors, către și dinspre localitățile din România unde se organizează secții de votare, în data de 15 noiembrie 2020. Inițiativa vine în vederea asigurării exercitării dreptului de vot de către toți elevii cu drept de vot din Republica Moldova care studiază în România.

¹⁵ Franța, Villeneuve-Saint-Georges, SV nr. 1/343 (3208), Franța, Montreuil, SV nr. 1/344 (3658), Germania, Frankfurt pe Main, SV nr. 1/349 (3318), Italia, Bologna, SV nr. 1/367 (3046), Italia, Mestre, SV nr. 1/379 (3041), Marea Britanie, Londra, SV nr. 1/393 (3487), Marea Britanie, Londra, SV nr. 1/394 (4282), Marea Britanie, Londra, SV nr. 1/395 (3111), Marea Britanie, Northampton, SV nr. 1/397 (3242).

¹⁶ [Comunicatul](#) MAEIE din 09 noiembrie 2020.

¹⁷ [Comunicatul](#) CEC: Recomandări și soluții de îmbunătățire a procesului de organizare și desfășurare a celui de-al doilea tur de scrutin prezidențial din 15 noiembrie 2020.

¹⁸ [Diaspora](#) Votează! #StatulParalel.

¹⁹ [Proiectul de Ordonanță](#) de urgență a Guvernului privind instituirea cadrului legal pentru facilitarea transportului gratuit al elevilor pe calea ferată română în vederea exercitării dreptului de vot la alegerile prezidențiale din data de 15 noiembrie 2020 de către elevii care sunt cetățeni ai Republicii Moldova și care studiază în România.

Amintim că o asociație din diasporă a solicitat CEC interpretarea hotărârii privind interdicția transportării organizate a alegătorilor, și anume dacă aceasta este aplicabilă secțiilor de votare constituite peste hotare²⁰. Asociația a specificat că reprezintă interesele moldovenilor aflați în Regatul Danemarcei, este apolitică și își dorește să faciliteze transportarea studenților și a altor cetățeni pentru a putea să-și exercite dreptul de vot. Motivul organizării transportului alegătorilor este unul financiar, or, cetățenii Republicii Moldova ar fi nevoiți să achite costuri mari pentru a ajunge la secția de votare și a-și exercita dreptul de vot. Conform scrisorii de răspuns nr. CEC-8/3/85 din 28 octombrie 2020, hotărârile CEC sunt executorii pentru toți cetățenii, inclusiv cei aflați în afara țării. Totodată, CEC a menționat că aria de competență a Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Economiei și Infrastructurii este limitată teritorial, având în vedere sarcina de control ce le corespunde asupra hotărârii vizate.

---

²⁰ [Solicitarea](#) Asociației Moldovenilor în Danemarca referitoare la interpretarea deciziei CEC din 20 octombrie 2020 privind interzicerea transportării organizate a alegătorilor la secțiile de votare.

III. LITIGII ELECTORALE

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada vizată, CECE au soluționat cel puțin două contestații, iar CEC a emis răspunsuri în privința a cel puțin șase contestații. Totodată, la CEC au mai fost depuse cel puțin o contestație și două sesizări, pe marginea cărora nu a fost publicat un răspuns. Contestațiile au fost depuse împotriva acțiunilor și hotărârilor emise de organele electorale (BESV 34/6 Bănești Noi, Telenești, BESV 1/73 Chișinău, CECE 18 Florești) și împotriva unor acțiuni ale concurentului Igor Dodon.

De asemenea, instanțele de judecată au soluționat două litigii electorale, ambele contestații fiind depuse de către Dorin Chirtoacă. Contestațiile vizează organizarea și desfășurarea procesului electoral în secțiile de votare de peste hotare și în secțiile de votare constituite pentru alegătorii din stânga Nistrului. Ambele contestații au fost declarate ca inadmisibile.

3.1. Litigii electorale la organe electorale

Potrivit observatorilor Promo-LEX, în perioada 2 – 11 noiembrie 2020 CECE au soluționat cel puțin două contestații, iar CEC a emis un răspuns în privința a cel puțin șase contestații. Totodată, la CEC au mai fost depuse cel puțin o contestație și două sesizări, pe marginea cărora nu a fost publicat un răspuns. Contestațiile au fost depuse împotriva acțiunilor și hotărârilor emise de organele electorale (BESV 34/6, BESV 1/73, CECE 18) și împotriva unor acțiuni ale concurentului electoral Igor Dodon.

3.1.1. Contestații depuse la CECE

- La 1 noiembrie **observatorul PAS** a depus o contestație pe adresa CECE nr. 34 Telenești, împotriva **acțiunilor BESV 34/6**. Contestatarul invocă faptul că membrii BESV au completat opt cereri din partea unor alegători pentru votarea la locul aflării. Deși contestațiile depuse în ziua alegerilor se soluționează în aceeași zi, CECE nr. 34 Telenești a adoptat o hotărâre abia la 5 noiembrie 2020. Prin hotărâre, CECE nr. 34 a constatat lipsa probelor concludente depuse de contestatar, care să demonstreze faptul comiterii unei abateri. Astfel, CECE nr. 34 a hotărât să ia act de sesizarea depusă și să atenționeze președintele BESV 34/6 despre necesitatea respectării Instrucțiunii cu privire la procedura de vot cu urna mobilă.

- La 2 noiembrie 2020 candidatul **Dorin Chirtoacă**, desemnat de BE UNIREA, a depus la CEC o contestație **împotriva acțiunilor BESV 1/73**. Contestatarul invocă faptul că un membru al biroului aplica ștampila pe buletinele de vot și a solicitat constatarea fraudei admise de biroul electoral. La 2 noiembrie contestația a fost remisă spre examinare conform competenței către CECE nr. 1 Chișinău. La 4 noiembrie CECE nr. 1 Chișinău a emis Hotărârea nr. 52, prin care a constatat că membrul BESV 1/73 a aplicat înainte de expirarea timpului rezervat votării (ora 21.00) ștampila cu mențiunea „Anulat” pe buletinele de vot neutilizate și a atenționat membrii acestui birou despre obligația imperativă privind respectarea legislației electorale. Totuși, CECE nr. 1 a constatat lipsa unor acte de fraudă electorală, or, abaterea admisă este o încălcare a procedurii prestabilite și nicidecum nu afectează numărarea voturilor pentru a aduce un rezultat electoral și nu constituie un factor care ar putea influența rezultatul scorului electoral.

3.1.2. Contestații depuse la CEC

- La 4 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o contestație, solicitând Comisiei anularea înregistrării **candidatului Igor Dodon** și excluderea acestuia din cursa electorală în legătură cu alegațiile privind implicarea Bisericii în campania electorală. Contestatarul a invocat drept motiv întâlnirea desfășurată de Igor Dodon cu mitropolitul Moldovei IPS Vladimir la sediul Mitropoliei Moldovei la data de 3 noiembrie 2020. La 9 noiembrie CEC, prin scrisoarea nr. CEC 8/3311, a comunicat că contestația nu întrunește condițiile de admisibilitate și că după adoptarea Hotărârii CEC nr. 4466 din 4 noiembrie 2020, prin care au fost totalizate rezultatele primului tur de scrutin, **candidații care nu au intrat în turul al doilea nu dispun de dreptul de a contesta acțiunile/inacțiunile concurenților electorali**, aceasta fiind prerogativa candidaților la cel de-al doilea tur de scrutin. Totodată, în cazul în care acțiunile/inacțiunile concurenților electorali se contestă de către alegător, admisibilitatea urmează a fi privită sub aspectul existenței unei vătămări reale a dreptului personal de alegător. *MO Promo-LEX reamintește că, potrivit art. 22, lit. q), CEC are atribuția de a analiza fraudele electorale, inclusiv cele presupuse, și de a lua măsuri pentru prevenirea lor.*

- La 5 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o contestație împotriva acțiunilor lui **Igor Dodon**. Potrivit contestatarului, Igor Dodon, în complicitate cu serviciile secrete ale Federației Ruse și administrația UTA Găgăuzia, prin care s-au folosit resurse administrative, s-au efectuat presiuni asupra alegătorilor, s-a supravegheat cu mijloace video modul în care se vota, s-au obligat alegătorii să-și fotografieze votul, încălcând caracterul secret și liber al votului, s-au aruncat buletine de vot în urne. Contestatarul a făcut referință la declarațiile deputatului Serghei Cernev din Adunarea Populară a Găgăuziei. Dorin Chirtoacă a solicitat constatarea fraudelor și încălcărilor, sancționarea persoanelor responsabile, anularea înregistrării și excluderea concurentului Igor Dodon din cursa electorală. Prin scrisoarea nr. CEC-8/3304 din 8 noiembrie 2020, Comisia a informat contestatarul că alegerile incluse în contestație implică activitate de investigare și, respectiv, contestația a fost transmisă spre examinare conform competenței Inspectoratului General al Poliției și Procuraturii Generale.

- La 5 noiembrie 2020, **un alegător** a depus o contestație împotriva Hotărârii nr. 95 din 30 octombrie, emisă de **CECE nr. 18 Florești** privind examinarea contestației depuse împotriva acțiunilor BESV 18/29. Pe lângă solicitarea de anulare a hotărârii indicate, contestatarul solicită tragerea la răspundere juridică a președintelui BESV nr. 18/29 prin revocarea acestuia din funcția deținută. Drept motiv pentru anularea hotărârii emise de CECE nr. 18 Florești, contestatarul invocă faptul că nu a fost înștiințată despre data și ora examinării contestației și nici nu i-a fost expediată copia hotărârii privind examinarea contestației. În plus, contestatarul nu este de acord cu sancțiunea de preîntâmpinare aplicată membrului BESV care a comis încălcarea. Prin scrisoarea nr. CEC-8/3301 din 7 noiembrie 2020, CEC a informat contestatarul despre faptul atenționării CECE nr. 18 asupra obligației respectării stricte a legislației electorale, dar și că aplicarea unor măsuri mai grave președintelui biroului electoral nu ar fi proporțională pentru atingerea scopului urmărit.

- La 6 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o contestație împotriva acțiunilor concurentului **Igor Dodon**. Contestatarul invocă implicarea Federației Ruse în agitația electorală și în susținerea campaniei electorale a lui Igor Dodon și solicită anularea înregistrării și excluderea candidatului din cursa electorală. Și în raport cu această contestație, CEC, prin scrisoarea nr. CEC 8/3311 din 9 noiembrie 2020, a comunicat că contestația nu întrunește condițiile de admisibilitate și după adoptarea Hotărârii CEC nr. 4466 din 4 noiembrie 2020, prin care au fost totalizate rezultatele primului tur de scrutin, candidații care nu au intrat în turul al doilea nu dispun de dreptul de a contesta acțiunile/inacțiunile concurenților electorali.

- La 7 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o contestație cu solicitarea anulării înregistrării și excluderii din cursa electorală a lui **Igor Dodon**. Contestatarul invocă implicarea consultanților politici, cetățeni ai Federației Ruse, în campania electorală a lui Igor Dodon, cu referință la o investigație jurnalistică, publicată la 5 noiembrie de RISE Moldova. Și în raport cu această contestație, CEC, prin scrisoarea nr. CEC 8/3311 din 9 noiembrie 2020, a comunicat că contestația nu întrunește condițiile de admisibilitate și după adoptarea Hotărârii CEC nr. 4466 din 4 noiembrie 2020, prin care au fost totalizate rezultatele primului tur de scrutin, candidații care nu au intrat în turul al doilea nu dispun de dreptul de a contesta acțiunile/inacțiunile concurenților electorali.

- La 9 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o contestație împotriva candidatului **Igor Dodon**. Contestatarul invocă faptul că în cadrul marșului și mitingului de susținere a lui Igor Dodon de la Bălți din 8 noiembrie 2020 au avut loc atacuri la persoană, încălcarea drepturilor omului, discurs extremist, instigare la ură interetnică, xenofobie, folosirea resurselor administrative. Astfel, s-a solicitat Comisiei să constate încălcările de lege invocate, să sancționeze concurentul electoral Igor Dodon și persoanele care au comis încălcările menționate și să anuleze înregistrarea concurentului electoral. Până la 11 noiembrie 2020, Comisia nu a publicat o soluție asupra contestației respective.

3.1.3. Sesizări depuse la CEC

Atragem atenția că începând cu 29 octombrie 2020 și până la 11 noiembrie 2020, Comisia a omis să publice corespondența sa pe pagina web a CEC. Acest fapt, coroborat cu neînregistrarea sesizărilor drept contestații și, respectiv, nepublicarea acestora, duce la diminuarea transparenței procesului electoral. Din informațiile disponibile în spațiul public, pe adresa Comisiei au fost depuse cel puțin două sesizări:

- La 5 noiembrie 2020, deputatul **Nicolae Pascaru** a sesizat CEC asupra mobilizării alegătorilor stabiliți în afara Republicii Moldova. Acesta invocă faptul că ar exista unele semne că cetățenii au fost organizați în grup, iar acțiunile au fost coordonate politic, și anume postări pe rețeaua de socializare Facebook, anunțuri plasate în diverse grupuri, prin care se propune alegătorilor să fie **transportați organizat la secțiile de votare**. Până la 11 noiembrie 2020, CEC nu a publicat nici sesizarea depusă, nici o hotărâre sau un răspuns asupra acesteia.

- La 11 noiembrie 2020, reprezentantul cu drept de vot consultativ al concurentului **Maia Sandu** a depus o sesizare privind sancționarea neraportării cheltuielilor efectuate în campania electorală de către concurentul **Igor Dodon**. Reprezentantul cu drept de vot consultativ invocă faptul că în noaptea de 10 spre 11 noiembrie 2020 și în prima jumătate a zilei de 11 noiembrie 2020, la Întreprinderea de Stat Editura „Universul” ar fi fost depistat că se tipăreau ilegal ziare într-un număr mare, care conțin agitație electorală în favoarea candidatului Igor Dodon. În partea de jos a acestui ziar este menționat că ziarele sunt tipărite la 9 noiembrie de „EditTiparGrup” SRL într-un tiraj de 55 000, care nu ar corespunde realității. La fel, în sesizare este menționat că prin faptele invocate, Igor Dodon ar fi utilizat ilegal resursele administrative ale statului în campania electorală (utilizarea resurselor Întreprinderii de Stat Editura „Universul”) și nu ar fi declarat cheltuielile aferente tipăririi acestor materiale electorale la CEC. Până la 11 noiembrie 2020, CEC nu a publicat nici sesizarea depusă, nici o hotărâre sau un răspuns asupra acesteia.

Atragem atenția organelor electorale că, potrivit art. 73 Cod electoral, toate contestațiile și sesizările trebuie soluționate în termenele prescrise de lege, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Menționăm că este importantă soluționarea contestațiilor și sesizărilor până în ziua alegerilor, inclusiv a celor privind finanțarea campaniei electorale, dar și a celor care ar putea influența rezultatele alegerilor sau ar putea duce la anularea înregistrării concurenților electorali.

3.2. Contestații depuse în instanțele de judecată

În perioada 2 noiembrie – 11 noiembrie, instanțele de judecată au soluționat două litigii electorale, ambele contestații fiind depuse de către Dorin Chirtoacă. Contestațiile vizează organizarea și desfășurarea procesului electoral în secțiile de votare de peste hotare și în secțiile de votare constituite pentru alegătorii din stânga Nistrului.

- La 1 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus o acțiune în contencios administrativ **împotriva CEC**, solicitând constatarea fraudei și încălcarea legislației electorale de către regimul ilegal de la Tiraspol, în complicitate cu serviciile secrete ale Federației Ruse și concurentul electoral Dodon Igor, anularea rezultatelor alegerilor din cele 42 de secții de votare deschise pentru alegătorii din regiunea transnistreană, excluderea din cursa electorală a lui Igor Dodon pentru coruperea alegătorilor și fraudarea alegerilor. Curtea de Apel Chișinău a constatat că acțiunea depusă de reclamant prezintă particularitățile specifice unei acțiuni în obligare, însă cerințele formulate nu corespund art. 206, alin. (1), lit. b) din Codul administrativ, deoarece nu s-a solicitat obligarea pârâtului de a emite un act administrativ individual. Deoarece în termenul stabilit reclamantul nu a înlăturat neajunsurile indicate, prin Încheierea din 1 noiembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, acțiunea în contencios administrativ a fost declarată inadmisibilă în temeiul prevederilor art. 207, alin. (2), lit. h) Cod administrativ. La 2 noiembrie 2020, Dorin Chirtoacă a depus recurs împotriva Încheierii din 1 noiembrie 2020 a Curții de Apel Chișinău, iar la 5 noiembrie 2020, Curtea Supremă de Justiție a emis o Decizie prin care a respins recursul depus și a menținut Încheierea emisă de Curtea de Apel Chișinău din 1 noiembrie 2020.

- La 2 noiembrie 2020, **Dorin Chirtoacă** a depus la Curtea de Apel Chișinău o contestație împotriva acțiunilor CEC de gestionare defectuoasă și greșită a procesului electoral în secțiile de votare de peste hotare. Reclamantul invocă faptul că a depus o contestație la CEC asupra acestui fapt. La 5 noiembrie 2020 Curtea de Apel Chișinău a emis o încheiere prin care declară inadmisibilă acțiunea privind obligarea emiterii actului administrativ, deoarece la solicitarea judecătorului de prezentare a copiei cererii adresată CEC, reclamantul nu a prezentat în termenul stabilit actul solicitat.

IV. CONCURENȚII ELECTORALI

În perioada 2 – 11 noiembrie 2020, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 142 de activități electorale. Dintre acestea, 72 (51%) au fost desfășurate de candidatul Igor Dodon (CI), iar 70 (49%) de candidata Maia Sandu (PAS). PSRM continuă implicarea activă în campania candidatului independent Igor Dodon.

De asemenea, au fost raportate cel puțin 473 de cazuri de utilizare a publicității electorale, dintre care de Maia Sandu (PAS) – în 308 cazuri (65%), iar de Igor Dodon (CI) – în 165 de cazuri (35%). Cele mai frecvente metode de promovare au fost publicitatea sponsorizată pe rețelele de socializare – 166 (35%) și materialele poligrafice (ziare, broșuri, pliante, afișe, calendare etc.) – 97 (21%).

Observatorii au identificat cel puțin 12 cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative. Dintre acestea, în 11 cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), iar într-un caz – Maia Sandu (PAS). Acestea se referă la: asumarea meritelor pentru lucrări/servicii efectuate din bani publici (6 cazuri), implicarea angajaților bugetari în campania electorală în timpul orelor de lucru ale acestora (3 cazuri), utilizarea autorităților publice în activități de campanie (un caz), implicarea persoanelor de demnitate publică în activități de campanie electorală (un caz) și utilizarea paginilor oficiale ale autorităților publice locale în scop de promovare electorală (un caz).

MO Promo-LEX atrage atenția asupra unui caz ce ar putea fi interpretat drept folosire de către concurentul Igor Dodon a fondurilor financiare și materialelor nedeclarate. Este vorba despre posibila tipărire a ziarelor de campanie ale candidatului Igor Dodon într-un număr mai mare decât cel prevăzut în datele de tipar, precum și la o altă tipografie decât cea indicată în publicație. În plus, în lipsa în spațiul public a documentelor care ar justifica relația contractuală (inclusiv facturi de plăți) între Tipografia „EditTiparGrup”, care, potrivit datelor tipografice, ar fi tipărit ziarul și Tipografia Editurii „Universul” (instituție publică), care de facto pare a fi tipărit publicația, este rezonabilă suspiciunea de utilizare și a resurselor administrative.

Deosebit de suspect este faptul că chiar dacă la datele tipografice, la secțiunea „data tipăririi”, este indicată data de 9 noiembrie 2020, în ziar este cel puțin o poză care pare a fi făcută la conferința de presă din 10 noiembrie 2020 a președinților și vicepreședinților de raioane în susținerea candidatului Igor Dodon. Mai mult, în sediul Tipografiei „Universul” au fost depistate cel puțin două exemplare de ziare tipărite în perioada de dinaintea primului tur al alegerilor. Or, potrivit informației raportate la CEC, în perioada campaniei electorale pentru alegerile din 1 noiembrie 2020 candidatul Igor Dodon nu a printat la Tipografia „Universul” ziare sau alte materiale promoționale.

Observatorii au mai raportat două situații de implicare a cultelor religioase în campania electorală a candidatului Igor Dodon.

În perioada de observare au fost raportate cel puțin două cazuri de organizare a evenimentelor prin implicarea unui număr mare de participanți, cu încălcarea restricțiilor stabilite de Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică. Este vorba de un marș uman cu participarea a peste 200 de persoane în mun. Bălți și de minimum 20 de marșuri automobilistice (peste 450 de mașini implicate). În ambele cazuri este vorba de evenimente organizate în susținerea lui Igor Dodon. De asemenea, pentru data de 13 noiembrie 2020 este preconizat un marș uman în susținerea aceluiași concurent și în mun. Chișinău.

4.1. Activități electorale desfășurate

În perioada 2 – 11 noiembrie 2020, observatorii Promo-LEX au raportat cel puțin 142 de activități electorale desfășurate în scopul promovării candidaților (a se vedea tabelul nr. 2).

Tabelul nr. 2. Activitățile electorale desfășurate

Nr.	Activități	Igor Dodon (CI)	Maia Sandu (PAS)	Total
1	Distribuire de materiale electorale	34	39	73
2	Marșuri umane/automobilistice	21		21
3	Întruniri cu alegătorii	8	10	18
4	Activități din ușă în ușă	3	9	12
5	Conferințe de presă	4	7	11
6	Plasare de afișaj electoral		5	5
7	Salubrizări	1		1
8	Sondaje	1		1
Total		72	70	142

Potrivit observatorilor, 51% (72) din activități au fost desfășurate de Igor Dodon (CI), iar 49% (70) – de Maia Sandu (PAS). La distribuirea activităților pe regiuni, constatăm că 32% au fost raportate în Chișinău, 5% – în Cantemir și 5% – în Edineț.

Cele mai frecvente activități de campanie au fost distribuirea materialelor electorale ale candidaților (ziare, pliante, afișe etc.), care au constituit 51% (73) din totalul activităților, marșurile automobilistice – 15% (21) și întrunirile cu alegătorii – 13% (18).

Prestația PSRM în procesul de promovare a candidatului Igor Dodon (CI). La 7 și 8 noiembrie 2020, în 8 orașe²¹, Igor Dodon (CI) a avut întruniri cu membrii și reprezentanții/stafful PSRM din cel puțin 15 raioane. Potrivit informațiilor distribuite pe rețelele de socializare, candidatul le-a mulțumit acestora pentru susținerea în campanie și i-a îndemnat la mobilizare în cel de-al doilea tur.

În plus, spre deosebire de campania din turul întâi, s-a observat o intensificare a activităților de promovare electorală a candidatului Igor Dodon (CI) pe pagina oficială a PSRM prin publicarea zilnică a articolelor despre prestația acestuia²².

La același subiect, constatăm că reprezentanții PSRM continuă să desfășoare activități de campanie pentru Igor Dodon (CI). Astfel, cel puțin 11 (21%) din activitățile de campanie desfășurate pentru promovarea candidatului Igor Dodon (CI) au fost realizate de reprezentanții PSRM cu utilizarea simbolicii partidului.

4.2. Publicitatea stradală/promoțională/online

În perioada monitorizată, observatorii au raportat cel puțin 473 de cazuri în care a fost utilizată publicitatea electorală. Cele mai multe, potrivit constatărilor, au fost utilizate de Maia Sandu (PAS) – 65% (308) și, respectiv, 35% (165) – de Igor Dodon (CI) (a se vedea tabelul nr. 3).

Tabelul nr. 3. Date privind utilizarea publicității

Nr.	Publicitate	Maia Sandu (PAS)	Igor Dodon (CI)	Total
1	Publicitate sponsorizată	141	25	166
2	Ziare, pliante, broșuri, afișe etc.	59	38	97
3	Veste, genți, chipiuri etc.	46	30	76
4	Corturi	24	42	66
5	Spoturi video	3	20	23
6	Billboarduri	14	8	22
7	Bannere	18		18
8	Bannere online	3	2	5
Total		308	165	473

²¹ Ștefan Vodă, Briceni, Soroca, Cantemir, Râșcani, Edineț, Fălești și Ceadâr-Lunga.

²² [Articole](#) de pe pagina oficială a PSRM.

Cele mai frecvente metode de promovare au fost publicitatea sponsorizată pe rețelele de socializare – 35% (166) și materialele poligrafice (ziare, broșuri, pliante, afișe, calendare etc.) – 21% (97).

4.3. Activități de informare și mobilizare a alegătorilor din regiunea transnistreană și a celor aflați peste hotare

Alegătorii din regiunea transnistreană. Ca și în cazul turului întâi, s-a constatat lipsa activităților de informare cu implicarea concurenților desfășurate pentru alegerile Republicii Moldova din regiunea transnistreană. Reiterăm că, potrivit RSA, în regiunea transnistreană domiciliază 256 203 cetățeni cu drept de vot²³.

Alegătorii din diasporă. Pentru a informa alegătorii Republicii Moldova aflați peste hotare în contextul turului al doilea al alegerilor prezidențiale, la 7 noiembrie 2020, prin intermediul rețelelor de socializare, a fost realizat un live cu candidata Maia Sandu (PAS), context în care alegătorii au avut posibilitatea să adreseze întrebări și să primească răspunsuri directe de la candidat.

În alt caz, de asemenea prin mijloacele de informare electronice, a fost promovată organizarea unui concert pentru diaspora moldovenească din Federația Rusă, care s-a desfășurat la 11 noiembrie 2020. Organizator al evenimentului s-a declarat echipa „Dar pentru Moldova” (un proiect lansat la 15 martie 2020 cu scopul declarat de a ajuta cetățenii Republicii Moldova din Federația Rusă)²⁴. La eveniment au fost lansate mesaje de susținere a programului electoral al candidatului Igor Dodon. Potrivit organizatorilor, precum și imaginilor de la eveniment, „intrarea a fost gratis, consumul și distracția, la fel, gratis”.

4.4. Activități ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative în scop electoral

În perioada observată, au fost identificate cel puțin 12 cazuri ce pot fi calificate drept utilizare a resurselor administrative. Dintre acestea, în 11 cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), iar într-un caz – Maia Sandu (PAS), după cum urmează:

- *Utilizarea instituțiilor statului în activități de campanie – un caz (Igor Dodon (CI)).*

La 19 decembrie 2019²⁵, au fost operate modificări la Legea privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, fiind inclusă prevederea privind acordarea premiilor anuale personalului din unitățile bugetare²⁶. În contextul modificărilor operate, în termen de 6 luni de la adoptare, Guvernul urma să aprobe actele normative (un regulament) necesare pentru executarea modificărilor respective. Prin urmare, termenul-limită de adoptare a actelor respective a fost 19 iunie 2020. Cu toate acestea, până în noiembrie 2020, nu a fost aprobat niciun act în acest sens.

Motivul invocat de autorități pentru situația descrisă a fost „*criza epidemiologică legată de Covid-19. Aceasta a impus introducerea unor măsuri suplimentare stringente pe parcursul anului 2020, întru atenuarea efectelor devastatoare, care au constituit o provocare pentru bugetul public național*”.

La 3 noiembrie 2020, premierul Ion Chicu, în cadrul unei emisiuni televizate²⁷, a declarat: „Am văzut executarea bugetului în octombrie și pentru că am restabilit veniturile la bugetul statului, vom aloca cele 520 de milioane de lei care sunt premiu anual pentru angajații din sectorul bugetar, și aici principala categorie sunt cadrele didactice, dar și din sistemul public. Săptămâna viitoare, miercuri, când va fi ședința de guvern (11 noiembrie 2020), vom adopta regulamentul”. În plus, menționăm că la 21 octombrie 2020, printr-un demers, Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova a

²³ [Raportul](#) nr. 4. Misiunea de observare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, p. 28.

²⁴ [Emisiunea](#) Beaumonde – „Dar pentru Moldova”.

²⁵ [Legea](#) nr. 175 din 19 decembrie 2019 pentru modificarea Legii nr. 270/2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

²⁶ Art. 21¹ din [Legea](#) nr. 270 din 23 noiembrie 2018 privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar.

²⁷ [Emisiunea](#) „Moldova în direct” din 3 noiembrie 2020.

solicitat Guvernului urgentarea alocării mijloacelor financiare necesare pentru acordarea premiului anual salariaților din sectorul bugetar²⁸.

În context, constatăm că, potrivit Legii bugetului de stat pentru anul 2020, în septembrie 2020 deficitul bugetar era de 15,9 milioane de lei.

La 6 noiembrie 2020, Guvernul a publicat pentru consultare publică proiectul hotărârii privind acordarea premiului anual personalului din unitățile bugetare pentru rezultatele activității în anul 2019²⁹. Contrar prevederilor legale³⁰, termenul-limită stabilit pentru prezentarea recomandărilor a fost 11 noiembrie 2020 (doar 5 zile în loc de cel puțin 10). Însă nici acest termen nu a fost respectat de autoritate, dată fiind aprobarea regulamentului în ședința de Guvern din 11 noiembrie 2020.

Prin urmare, constatăm că, în mare grabă, fără respectarea prevederilor privind transparența în procesul decizional, în plină campanie electorală și cu doar 4 zile înainte de ziua alegerilor, Guvernul a adoptat condițiile de acordare a premiilor angajaților din unitățile bugetare în sumă de aproximativ 520 de milioane de lei ce urmează a fi alocate pentru peste 176 000 de funcționari publici³¹.

- *Implicarea persoanelor de demnitate publică în activități de campanie electorală – un caz (Igor Dodon (CI)).*

La 10 noiembrie 2020, în timpul orelor de muncă, un grup format din 22 de președinți și vicepreședinți de raioane, în cadrul unei conferințe de presă, au declarat că susțin la alegerile din 15 noiembrie 2020 candidatul Igor Dodon (CI)³². În cadrul conferinței, aceștia au declarat că pe lângă cei prezenți, susținerea candidatului Igor Dodon (CI) a fost declarată și de alți 400 de primari de localități.

Concomitent, menționăm că în cadrul conferinței demnitarilor au accentuat următoarele: „*Noi conducem sate și orașe din nordul republicii, reprezentăm poporul acestei regiuni (...), vorbim în numele cetățenilor noștri, care reprezintă diferite etnii...*”. În opinia Promo-LEX, aleșii locali au făcut abuz de funcția deținută prin exprimarea susținerii candidatului Igor Dodon (CI) în numele tuturor cetățenilor din teritoriile în care aceștia își exercită mandatul.

Cu referire la acest aspect, constatăm că Codul electoral garantează dreptul fiecărui cetățean de a-și exprima liber și independent votul. Fiecare alegător are dreptul la un singur vot, pe care trebuie să-l exprime personal, votarea fiind secretă. Nimeni nu este în drept să exercite presiuni asupra alegătorului pentru a-l face să voteze sau să nu voteze, precum și pentru a-l împiedica să-și exprime voința în mod independent.

- *Implicarea angajaților bugetari în campania electorală în timpul orelor de lucru ale acestora – 3 cazuri (Igor Dodon (CI)).*

În primul caz, la 9 noiembrie 2020, la Edineț, deputatul PSRM Alexandr Nesterovschi a organizat o întrunire electorală cu primarii și consilierii din raionul Edineț în timpul orelor de muncă ale acestora.

În al doilea caz, la 10 noiembrie 2020, în Ștefan Vodă, a fost raportată efectuarea agitației electorale prin distribuirea materialelor poligrafice în incinta Casei Teritoriale de Asigurări Sociale (CTAS) de către directorul adjunct al instituției, Tatiana Țimbalist, în timpul orelor de lucru. Materialele au fost distribuite atât subordonaților funcționarei, cât și persoanelor care au fost în incinta CTAS.

²⁸ [Comunicat](#): Sindicaliștii solicită Guvernului urgentarea alocării mijloacelor financiare necesare pentru acordarea premiului anual salariaților din sectorul bugetar.

²⁹ [Proiectul](#) HG „Privind acordarea premiului anual personalului din unitățile bugetare pentru rezultatele activității în anul 2019”.

³⁰ Art. 11, alin. (2²) din [Legea](#) nr. 239 din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional stabilește că anunțul privind organizarea consultărilor publice și materialele aferente sunt făcute publice cu cel puțin 15 zile lucrătoare înainte de definitivarea proiectului de decizie.

³¹ [Guvernul](#) a decis acordarea premiului anual angajaților din sectorul bugetar.

³² [Briefing](#) de presă organizat de stafful candidatului independent la alegerile prezidențiale Igor Dodon.

În cel de-al treilea caz, la 9 noiembrie 2020, șeful Oficiului Poștal din Vișniovca, Cantemir, Constantin Bessarab, a fost abordat de președintele raionului Cantemir, Anatoli Ichim (desemnat de PSRM), cu solicitarea de a efectua agitație electorală pentru candidatul Igor Dodon (CI) în rândul cetățenilor care se prezintă la oficiul poștal pentru deservire, în timpul orelor de muncă. Dat fiind faptul că acesta a refuzat să se conformeze solicitării, el a fost preîntâmpinat de președintele raionului că în privința lui vor fi luate măsuri.

Ca rezultat, la scurt timp după incidentul descris, dl Bessarab a fost apelat telefonic de șefa Oficiului Poștal din raionul Cantemir, doamna Adela Popa, care, pe un ton categoric, l-a amenințat, declarând că va fi examinată necesitatea menținerii acestuia în funcția deținută în sat.

- *Utilizarea paginilor oficiale ale autorităților publice locale în scop de promovare electorală – un caz (Maia Sandu (PAS)).*

La 9 noiembrie 2020, pe pagina oficială a primăriei Rezina³³, a fost publicat mesajul candidatei Maia Sandu (PAS) pentru primarul or. Rezina, în care sunt enumerate angajamentele acesteia în cazul accederii în funcția de președinte.

- *Asumarea meritelor pentru lucrări executate pe bani publici – 6 cazuri: Igor Dodon (CI), după cum urmează:*
  - în spotul video de promovare în baza raionului Cimișlia³⁴, primarul localității, Natalia Scrob (desemnată de PSRM), și-a exprimat susținerea pentru candidatul Igor Dodon (CI), argumentând prin acțiunile realizate de acesta pentru țară: s-au construit drumuri noi, se repară gardul de la grădiniță, s-au alocat bani pentru iluminatul stradal;
  - în spotul video de promovare în baza raionului Leova³⁵, un cetățean și-a declarat susținerea pentru candidatul Igor Dodon (CI), argumentând prin faptul că acesta a ajutat la reparația Casei de Cultură și a Blocului Administrativ din localitate;
  - în spotul video de promovare în baza raionului Cantemir³⁶, un cetățean și-a exprimat susținerea pentru Igor Dodon (CI), argumentând prin faptul că acesta „ne-a mărit salariile, s-au redus prețurile la gaz și energie electrică”;
  - pe rețelele de socializare ale PSRM din Anenii Noi, au fost mediatizate cel puțin 3 cazuri pentru localitățile Ochiul Roș, Ciobanovca și Merenii Noi privind reparația drumurilor din localități datorită „programului Drumuri Bune pentru toți, relansat la inițiativa președintelui Igor Dodon”.

4.5. Caz ce ar putea fi calificat drept folosire de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materialelor nedeclarate

MO Promo-LEX atrage atenția asupra unui caz ce ar putea fi interpretat drept folosire de către concurent a fondurilor financiare și materialelor nedeclarate. Potrivit art. 75, alin. (5), litera a) din Codul electoral, pentru folosirea de către concurentul electoral a fondurilor financiare și materiale nedeclarate sau depășirea cheltuielilor peste plafonul mijloacelor din fondul electoral, constatată de instanța de judecată prin hotărâre definitivă, este anulată înregistrarea concurentului.

Potrivit observatorului Promo-LEX, la data de 11.11.2020, un grup de cetățeni a fost informat despre faptul că la Editura „Universul” (care este proprietate publică) s-au tipărit și se încarcă în microbuze un număr de ziare ale candidatului Igor Dodon, care depășește numărul indicat în datele poligrafice ale publicației (55000 de exemplare). La fața locului s-au prezentat persoanele înștiințate, printre care și reprezentanți ai candidatei Maia Sandu (PAS), care au alertat poliția despre acest fapt. Cu o întârziere semnificativă, la fața locului au venit echipajele de poliție. Toate ușile tipografiei au fost încuiate. Totuși, peste un timp, cetățenii aflați în curtea tipografiei au pătruns în interior, unde au

³³ [Postarea](#) pe pagina Primăriei Rezina.

³⁴ [Raionul](#) Cimișlia iese la vot!

³⁵ [Raionul](#) Leova iese la vot!

³⁶ [Raionul](#) Cantemir iese la vot!

fost depistate ziare cu date tipografice din 9 noiembrie 2020, dar cu datele altei tipografii, și anume EditTiparGrup.

Au fost găsite cel puțin două palete cu mai multe pachete de ziare, care au fost ulterior ridicate ca probă de către Poliție. De asemenea, au fost sigilate și evacuate la Sectorul de Poliție Centru cele două microbuze Mercedes Sprinter, cu numerele de înmatriculare IDA606 și CRJ996. În cel puțin unul dintre microbuze, observatorul Promo-LEX a identificat ziare (CRJ 996). Din discuția cu martorii, observatorul a raportat despre circa 90 de pachete a câte 800 de ziare (în total circa 72 000 de exemplare). Menționăm că, potrivit datelor tipografice, ziarul este publicat în tiraj de 55 000 de exemplare. De asemenea, angajații Poliției au menționat în procesul-verbal 90 de pachete de ziare care au fost scoase doar din depozitul de la Editura „Universul”. Martorii au fost audiați și urmează să fie stabilite toate circumstanțe.

Deosebit de suspect este faptul că chiar dacă la datele tipografice, la secțiunea „data tipăririi”, este indicată data de 9 noiembrie 2020, în ziar este cel puțin o poză care pare a fi făcută la conferința de presă din 10 noiembrie 2020 a președinților și vicepreședinților de raioane în susținerea candidatului Igor Dodon. Mai grav, în sediul Tipografiei „Universul” au fost depistate cel puțin două exemplare de ziare tipărite în perioada de dinaintea primului tur al alegerilor. Or, potrivit informației raportate la CEC, în perioada campaniei electorale pentru alegerile din 1 noiembrie 2020, candidatul Igor Dodon nu a printat la Tipografia „Universul” ziare sau alte materiale promoționale.

În condițiile în care observatorii nu au identificat în spațiul public documente (contracte, facturi de plăți etc.) care ar justifica relația comercială între Tipografia EditTiparGrup, care, potrivit datelor tipografice, ar fi tipărit ziarul și Tipografia Editurii „Universul”, care de facto pare a fi tipărit publicația, este rezonabilă suspiciunea de utilizare și a resurselor administrative. Amintim că Editura „Universul” este instituție publică.

De altfel, subliniem că, potrivit art. 70, alin. (6) din Codul electoral, răspunderea pentru conținutul materialelor electorale publicitare, difuzate sau publicate, o poartă concurentul electoral. Fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, **data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit**. Astfel, nu este vorba despre agentul economic contractat, ci anume despre tipografia care a tipărit ziarul.

De asemenea, în contextul publicării în spațiul public a copiei Contractului nr. 81 dintre „Edit Tipar Grup” și candidatul Igor Dodon, care pare a fi prezentat de către candidat în contextul depistării ziarelor tipărite la tipografia Universul, MO Promo-LEX prezintă următoarele constatări. Contractul este pe durata 2 octombrie – 31 decembrie 2020, el acoperind perioada ambelor tururi de scrutin. În el este vorba doar de buletin informativ cu următorul tiraj: 65 000 exemplare limba rusă și 55 000 limba română. Potrivit observatorilor Promo-LEX acestea au fost deja tipărite și distribuite în teritoriu deja în campania pentru primul tur, la 2 octombrie 2020.

Suplimentar, pentru primul tur au mai fost tipărite buletine informative la 8 octombrie 2020 un tiraj de 17 000 în limba română și 32 000 în limba rusă. Iar 65 000 exemplare în limba rusă au fost tipărite la 22 octombrie 2020. Toate acestea nu se regăsesc în Contractul făcut public. Iar alte documente adiționale nu au fost disponibile observatorilor la momentul elaborării Raportului.

4.6. Implicarea cultelor religioase în campania electorală

În perioada de monitorizare, au fost observate cel puțin 2 cazuri în care concurenții electorali au implicat în campania electorală imaginea cultelor religioase. În ambele cazuri a fost vizat Igor Dodon (CI), după cum urmează:

- la 3 noiembrie 2020, Igor Dodon (CI) a fost observat într-o vizită la Mitropolia Chișinăului și Întregii Moldove, unde s-a aflat aproximativ o oră. Întâmplător sau nu, a doua zi, la 4 noiembrie 2020, a avut loc o întâlnire a Episcopului de Bălți și Fălești, Marchel, cu preoții din Glodeni. Observatorii Promo-LEX nu au reușit să obțină detalii cu privire la această întrunire;

- la 8 noiembrie 2020, Igor Dodon (CI), alături de Bașcanul Găgăuziei, a participat la o slujbă religioasă la Catedrala Mitropolitană „Nașterea Domnului” din Ceadâr-Lunga, oficiată cu ocazia sărbătorii Sf. Dimitrie și a sărbătorii „Kasym” (a minorității găgăuze). Candidatul a avut un mesaj de felicitare pentru enoriași.

4.7. Cazuri ce pot fi calificate drept nerespectare a regulilor de sănătate publică instituite de Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică (CNESP)

Prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică (CNESP) nr. 33 din 28 septembrie 2020, au fost aprobate măsurile de prevenire și control al infecției COVID-19, aplicabile la nivel național³⁷. Potrivit prevederilor acestora, sunt interzise întrunirile publice cu un număr de participanți mai mare de 50 de persoane.

Contrar celor expuse, în perioada de observare au fost raportate cel puțin două cazuri de organizare a evenimentelor cu un număr mare de participanți, în ambele fiind vorba de promovarea candidatului Igor Dodon (CI). În primul caz, la 8 noiembrie 2020, în mun. Bălți, peste 200 de persoane au marșăluit pe străzile orașului. Scopul declarat al acțiunii a fost susținerea candidatului Igor Dodon (CI). În cel de-al doilea caz, la 11 noiembrie 2020, au fost organizate cel puțin 20 de marșuri automobilistice cu implicarea a peste 450 de automobile, în Briceni, Ocnița, Edineț, Râșcani, Fălești, Bălți, Glodeni, Sângerei, Ungheni, Călărași, Anenii Noi, Criuleni, Căușeni, Comrat, Ceadâr-Lunga, Cahul, Cantemir, Vulcănești, Leova, Basarabeasca. Scopul marșului a fost de susținere a candidatului Igor Dodon (CI). Potrivit unor surse de informare, unii șoferi au recunoscut că au fost remunerați pentru participarea la eveniment (se vehiculează suma de 600 de lei pentru un șofer).

În plus, menționăm că cel puțin în ziua de 10 noiembrie 2020 locuitorii mun. Chișinău au fost contactați de persoane ce se prezentau drept angajați ai „staffului electoral al candidatului Igor Dodon”, fiind invitați „în dimineața zilei de 13 noiembrie 2020 în fața Academiei de Științe la un miting de susținere a candidatului”. În context, pentru 13 noiembrie 2020, observatorii au constatat, pe pagina Primăriei mun. Chișinău, cel puțin două asociații obștești și o persoană fizică, asociate cu candidatul Igor Dodon (CI), care au înregistrat 3 declarații prealabile de organizare a întrunirilor, după cum urmează:

<i>Solicitant</i>	<i>Data declarației</i>	<i>Scopul declarat</i>	<i>Adresa indicată pentru întrunire</i>	<i>Nr. pers.</i>
„Urmașii lui Ștefan” AO	09.11.2020	Întrunire/miting față de situația politică din țară	Scuarul Teatrului Național de Operă și Balet	50
Centrul pentru Cooperarea Tinerilor AO	09.11.2020	Întrunire/miting față de situația politică din țară	Președinția Republicii Moldova	50
Victor Poleacov	09.11.2020	Desfășurarea unui eveniment sociopolitic sub formă de marș și miting (mai multe grupuri a câte 50 de persoane)	Marș din Scuarul Academiei de Științe a Moldovei – până în Scuarul Teatrului Național de Operă și Balet	50

Subliniem că pe aceeași sursă sunt înregistrate alte 4 declarații prealabile ale PSRM, care însă au fost depuse în prima jumătate a anului 2019 și nu este clar dacă acestea mai sunt actuale pentru solicitant.

MO Promo-LEX atrage atenția asupra faptului că poliția este responsabilă de constatarea faptelor privind nerespectarea măsurilor de profilaxie, prevenire și/sau combatere a bolilor epidemice, dacă aceasta a pus în pericol sănătatea publică, conform art. 76¹, 400 Cod contravențional.

La fel, atât asigurarea ordinii publice în timpul desfășurării întrunirii publice, cât și constatarea încălcării legislației privind întrunirile este de competența angajaților subdiviziunilor subordonate Ministerului Afacerilor Interne care exercită atribuțiile poliției, conform art. 67, 400 Cod contravențional.

Recomandăm organelor de drept să reacționeze în mod egal la toate apelurile cetățenilor, să se autosesizeze asupra încălcărilor legii la care sunt prezenți angajații poliției, inclusiv asupra celor cu

³⁷ [Hotărârea](#) CNESP nr. 33 din 28 septembrie 2020.

caracter electoral. Or, potrivit informației disponibile în spațiul public, chiar dacă aceste evenimente par să se fi desfășurat cu încălcarea măsurilor de profilaxie epidemiologică, organizatorii și participanții nu ar fi fost sancționați. Atragem atenția asupra necesității de a nu reacționa selectiv doar la anumite evenimente din ziua alegerilor, ci și în mod special la sesizările din perioada campaniei electorale. Mai mult, angajații poliției trebuie să manifeste un comportament uniform și respectuos față de toți cei care sesizează potențiale încălcări. Este necesar să fie evitate situațiile regretabile de tratare a acestor persoane din perspectiva unor persoane care sunt rău intenționate, altfel un atare tratament poate fi interpretat drept intimidare de către organele de drept.

4.8. Activități de PR negru (campanie negativă) și dezinformare a alegătorilor

În contextul desfășurării activităților de campanie electorală pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020, au fost observate activități de campanie negativă și dezinformare asumată a alegătorilor.

Astfel, la 3 noiembrie 2020, în cadrul unei conferințe de presă privind relansarea în campania electorală pentru turul al doilea³⁸, candidatul Igor Dodon (CI) a lansat promovarea a 10 ipoteze/proгноze principale în activitățile de campanie. Acestea au la bază atacul la persoană și denigrarea contracandidatului.

Ulterior, în baza ipotezelor/proгноzelor respective, au fost tipărite materiale electorale promoționale (postere, afișe, ziare) și distribuite în toată țara. Concomitent, au fost lansate spoturi video/audio³⁹, cu difuzarea acestora la radio și în mijloacele de informare electronice.

4.9. Cazuri de violență în context electoral

Pe data de 7 noiembrie 2020, administratorul grupului de pe Facebook al comunei Sadâc, r. Cantemir, Dumitru Bahrin, care este concomitent și observator pe termen scurt Promo-LEX, a fost agresat de primarul localității, Ilie Porumbescu, membru al PSRM. Incidentul s-a produs în context electoral. Drept motiv a servit faptul că pe grupul Facebook al localității primarul a publicat imagini trucate cu candidata Maia Sandu (PAS) pe fundalul reprezentanților comunității LGBT. Ca reacție la această postare, un grup de tineri la scurt timp a editat poza și în locul imaginii candidatei a plasat fotografia primarului. Edilul localității a solicitat eliminarea postării, dar administratorul a menționat că nu a șters nici postarea primarului, și nu o va scoate nici pe cea a tinerilor. Ca rezultat, primarul a decis să soluționeze problema prin utilizarea violenței fizice față de Dumitru Bahrin.

---

³⁸ [Briefing](#) de presă susținut de Igor Dodon.

³⁹ Spotul audio electoral difuzat la posturile de radio:

V. FINANȚAREA CAMPANIEI ELECTORALE

În perioada 4 – 6 noiembrie 2020, candidații Maia Sandu (PAS) și Igor Dodon (CI) au declarat venituri totale în sumă de 956 816 lei (inclusiv donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii). Dintre acestea, 556 367 de lei (58%) au fost declarați de Maia Sandu (PAS), iar 400 450 de lei (42%) – de Igor Dodon (CI). În același timp, concurenții au raportat cheltuieli totale în sumă de 842 551 de lei. Din totalul cheltuielilor raportate, majoritatea au fost efectuate în scop de publicitate electorală (74%) și pentru materialele promoționale (20%).

MO Promo-LEX constată că veniturile declarate de concurenți au fost acumulate în proporție de: 88% – din donațiile efectuate de persoane fizice, inclusiv cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotare; 4% – din donațiile efectuate de persoane juridice (Maia Sandu (PAS)) și 8% – din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii (Maia Sandu (PAS)).

MO Promo-LEX a constatat că în prima săptămână de campanie electorală pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale (2 – 6 noiembrie), concurenții nu ar fi reflectat în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale cheltuieli estimate la 500 853 de lei. Dintre acestea, 394 422 de lei (79%) se referă la candidatul Igor Dodon (CI), iar 106 431 (21%) la candidata Maia Sandu (PAS). Cele mai multe mijloace calificate drept neraportate vizează cheltuielile pentru materiale promoționale în cazul Maiei Sandu (PAS) – suma estimativă fiind 102 622 de lei și cheltuieli pentru publicitatea electorală în mijloace de informare electronică în cazul lui Igor Dodon (CI) – suma estimativă fiind 273 458 de lei. Similar perioadei de raportare precedente, niciun concurent electoral nu a raportat cheltuieli pentru recompensele agitatorilor și nici nu a prezentat declarațiile de voluntariat ale acestora.

5.1. Cadrul legal

Potrivit pct. 22² din Regulamentul privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali⁴⁰, în cazul organizării turului al doilea al alegerilor, după stabilirea datei de desfășurare a acestuia, conturile cu mențiunea „Fond electoral” ale concurenților electorali care au intrat în turul al doilea urmează a fi deblocate, cu posibilitatea utilizării resurselor financiare din aceste conturi pentru campania electorală dedicată turului al doilea. Menționăm că cadrul legal nu a stabilit explicit termenul privind începerea campaniei electorale pentru turul al doilea.

Concomitent, potrivit art. 120, alin. (4) din Codul electoral, turul al doilea urmează a fi desfășurat la două săptămâni după primul tur, data fiind stabilită de CEC. La rândul său, CEC stabilește data celui de-al doilea tur doar după aprobarea procesului-verbal de totalizare a rezultatelor alegerilor, efectuată în termen de 5 zile, în baza proceselor-verbale prezentate de organele electorale inferioare după închiderea secțiilor de votare (termen maxim de prezentare – 48 de ore).

Totuși, din practica de observare a alegerilor, s-a constatat că activitățile de campanie efectuate de concurenții electorali care au ajuns în turul al doilea încep în ziua următoare zilei alegerilor. Prin urmare, considerăm necesară reglementarea explicită a termenului de reluare a activităților de campanie electorală în cazul desfășurării turului al doilea⁴¹.

5.2. Raportarea financiară a concurenților electorali la CEC și gestionarea procesului de organul electoral

Potrivit prevederilor legale, în perioada electorală, concurenții electorali înregistrați urmează să execute următoarele acțiuni în vederea raportării corecte a finanțării campaniei electorale:

- desemnarea la CEC a responsabilului de finanțe (trezorier)⁴²;
- în termen de 3 zile de la înregistrarea în calitate de concurent, deschiderea contului „Fond electoral”, prin intermediul căruia vor fi recepționate mijloacele bănești transferate, precum

⁴⁰ [Regulamentul](#) privind finanțarea campaniilor electorale ale concurenților electorali, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 2704 din 17 septembrie 2019.

⁴¹ Recomandarea respectivă a fost înaintată și în [Raportul](#) final al Misiunii OSCE/ODIHR de observare a alegerilor prezidențiale din 2016.

⁴² Art. 41, alin. (2), lit. a) din [Codul](#) electoral.

și efectuate cheltuielile pentru campania electorală, cu informarea CEC despre deschiderea sau nu a acestuia⁴³;

- prezentarea la începutul campaniei a raportului financiar de către partidele politice care intenționează să transfere pe contul „Fond electoral” al concurentului mijloace financiare proprii, deținute pe contul lor la data începerii campaniei electorale⁴⁴;
- raportul privind finanțarea campaniei electorale depus în termen de 3 zile de la deschiderea contului „Fond electoral” și, ulterior, raportul depus săptămânal⁴⁵.

În tabelul nr. 4 sunt reflectate datele privind respectarea de către concurenții electorali a termenelor privind procesul de raportare a finanțării campaniilor electorale la CEC.

Tabelul nr. 4. Procesul de raportare la CEC de către concurenții electorali

<i>Raportarea financiară</i>	<i>Renato Usatfi (PN)</i>	<i>Maia Sandu (PAS)</i>	<i>Violeta Ivanov (PPȘ)</i>	<i>Igor Dodon (CI)</i>	<i>Andrei Năstase (PPPDA)</i>	<i>Tudor Deliu (PLDM)</i>	<i>Octavian Țicu (PUN)</i>	<i>Dorin Chirtoacă (BE UNIREA)</i>
Înregistrare concurent	13.09.2020	30.09.2020	29.09.2020	28.09.2020	13.09.2020	25.09.2020	05.10.2020	05.10.2020
Desemnare trezorer	13.09.2020	30.09.2020	29.09.2020	28.09.2020	13.09.2020	25.09.2020	05.10.2020	09.10.2020
Deschiderea contului „Fond electoral”	16.09.2020	02.10.2020	23.10.2020	01.10.2020	29.09.2020	06.10.2020	09.10.2020	28.10.2020
Raportul partidului la început de campanie	21.09.2020	03.10.2020	-	nu se aplică	29.10.2020	26.10.2020	-	30.10.2020
Raportul incipient, la 3 zile de la deschiderea contului bancar	18.09.2020	02.10.2020	-	01.10.2020	30.09.2020	06.10.2020	13.10.2020	02.11.2020
Raportul din 09.10.2020	09.10.2020	09.10.2020	09.10.2020	09.10.2020	09.10.2020	09.10.2020	-	Demers
Raportul din 16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	16.10.2020	Demers
Raportul din 23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	23.10.2020	Demers
Raportul din 30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020	30.10.2020

În ședința din 7 noiembrie 2020, CEC a examinat rapoartele privind finanțarea campaniei electorale depuse de concurenți în perioada 23 – 30 octombrie 2020. În Hotărârea nr. 4473 din 7 noiembrie 2020⁴⁶, organul de supraveghere și control a constatat următoarele aspecte:

- *prezentarea raportului partidului politic la început de campanie.*

În perioada respectivă, au depus raportul partidului la început de campanie Andrei Năstase (PPPDA), Tudor Deliu (PLDM) și Dorin Chirtoacă (BE Unirea). Menționăm că în cazul lui Andrei Năstase (PPPDA) și al lui Tudor Deliu (PLDM), rapoartele au fost depuse după somarea acestora de către CEC de a se conforma prevederilor legale în cadrul ședinței din 23 octombrie 2020.

- *deschiderea contului „Fond electoral” și prezentarea raportului inițial la 3 zile de la deschiderea contului.*

La 28 octombrie 2020, a fost deschis contul „Fond electoral” de Dorin Chirtoacă (BE Unirea). Raportul inițial, necesar a fi prezentat la 3 zile de la deschiderea contului bancar, a fost prezentat abia la 2 noiembrie 2020. Cu referire la acest aspect, constatăm că CEC a atras atenția concurentului asupra necesității de a respecta prevederile legale privind termenele de prezentare a rapoartelor,

⁴³ Art. 41, alin. (2) din Codul electoral.

⁴⁴ Art. 43, alin. (1) și (7) din Codul electoral.

⁴⁵ Art. 43, alin. (1) din Codul electoral.

⁴⁶ [Hotărârea](#) CEC nr. 4473 din 7 noiembrie 2020 cu privire la rapoartele privind veniturile și cheltuielile concurenților electorali în campania electorală pentru alegerile Președintelui Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, la situația din 23 și 30 octombrie 2020.

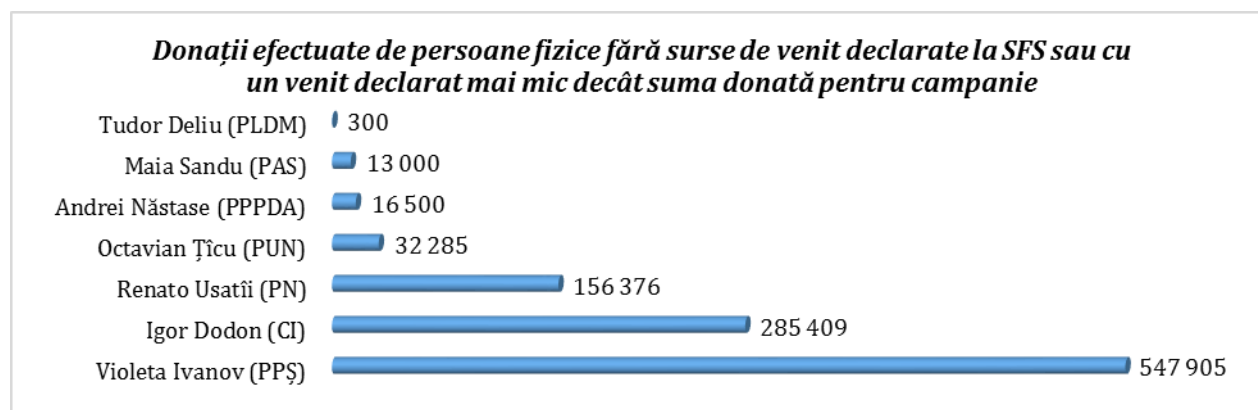
fără a-i aplica vreo sancțiune.

- *identificarea donatorilor fără surse de venit declarate la Serviciul Fiscal de Stat sau cu un venit declarat mai mic decât suma donată pentru campania electorală*⁴⁷.

În rapoartele din 23 și 30 octombrie 2020, după verificarea donatorilor de către SFS la solicitarea CEC, au fost identificați 168 de donatori, persoane fizice, care în perioada 2017–2019 nu au avut nicio sursă de venit declarată sau au avut un venit declarat mai mic decât suma donată pentru campania electorală⁴⁸. Suma totală donată de persoanele respective a constituit 1 051 775 de lei (a se vedea graficul nr. 2), dintre care 52% au fost donate pentru Violeta Ivanov (PPȘ), iar 27% au fost pentru Igor Dodon (CI).

Cu referire la acest aspect, ca și în cazurile precedente, CEC a constatat că nu dispune de instrumente funcționale pentru a putea investiga și examina detaliat proveniența sumelor donate, menționând că este necesară ajustarea cadrului legal pentru crearea unor mecanisme eficiente care să asigure respectarea efectivă a prevederilor legale privind donațiile în campania electorală, iar organelor fiscale ar urma să le fie acordate competențe suplimentare în ceea ce privește documentarea cazurilor respective.

Graficul nr. 2

5.3. Stabilirea datei turului al doilea al alegerilor prezidențiale și deblocarea conturilor „Fond electoral”

Prin Hotărârea CEC nr. 4466 din 4 noiembrie 2020, au fost totalizate rezultatele alegerilor prezidențiale din 1 noiembrie 2020 și a fost stabilită data de 15 noiembrie drept zi de organizare a celui de-al doilea tur de scrutin. Ca rezultat, conturile „Fond electoral” au fost deblocate, iar din data de 5 noiembrie 2020 au fost înregistrate plăți efectuate de concurenți în scop de campanie electorală.

5.4. Veniturile și cheltuielile concurenților electorali reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale prezentate la CEC

Art. 43, alin. (1) din Codul electoral prevede că pe parcursul desfășurării campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale, concurenții electorali prezintă la CEC săptămânal un raport despre mijloacele bănești acumulate și cheltuielile efectuate în campanie. În conformitate cu pct. 52 din

⁴⁷ Art. 41, alin. (1) din Codul electoral: pentru finanțarea activității partidelor politice, a grupurilor de inițiativă și a campaniilor electorale pot fi utilizate doar resursele financiare provenite din activitatea de salariat, de întreprinzător, științifică sau din cea de creație, desfășurată de către cetățenii Republicii Moldova atât pe teritoriul Republicii Moldova, cât și în afara acesteia.

⁴⁸ Renato Usatîi (PN) – 13, Andrei Năstase (PPPDA) – 3, Tudor Deliu (PLDM) – 1, Igor Dodon (CI) – 37, Violeta Ivanov (PPȘ) – 99, Maia Sandu (PAS) – 11 și Octavian Țicu (PUN) – 4.

Programul calendaristic al CEC⁴⁹, termenul de prezentare a raportului financiar pentru prima săptămână de până la turul al doilea a fost 6 noiembrie 2020, ora 16:00.

Potrivit informației plasate pe pagina oficială a CEC, ambii candidați au prezentat rapoartele privind finanțarea campaniei electorale la 6 noiembrie 2020, însă cu întârziere de mai mult de o oră.

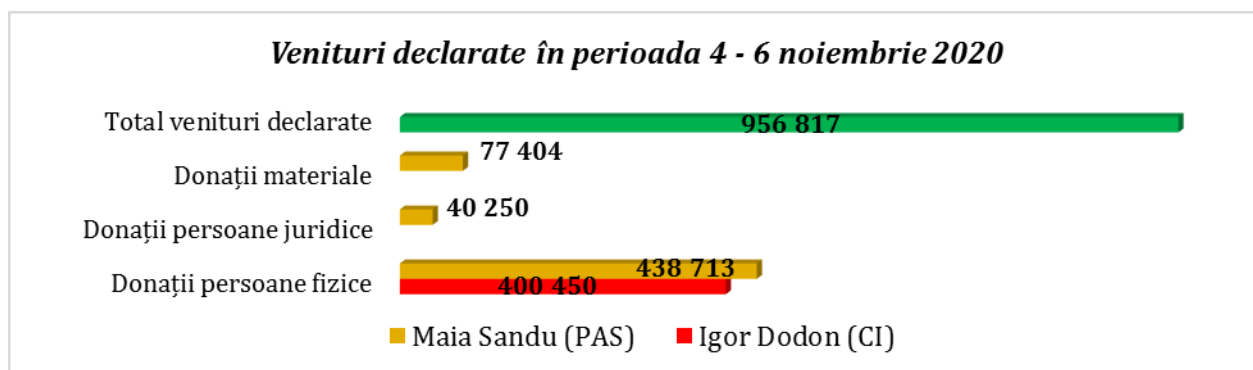
5.4.1. Veniturile declarate și proveniența acestora

În perioada 4 – 6 noiembrie 2020, Maia Sandu (PAS) și Igor Dodon (CI) au declarat venituri totale în sumă de 956 816 lei (inclusiv donații în mărfuri, obiecte, lucrări sau servicii)⁵⁰. Dintre acestea, 58% (556 367 de lei) au fost declarate de Maia Sandu (PAS), iar 42% (400 450 fr lei) – de Igor Dodon (CI).

Veniturile declarate au fost acumulate din următoarele surse (a se vedea graficul nr. 3):

- 88% (839 463 de lei) au fost acumulate din donațiile efectuate de persoane fizice, inclusiv cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotare (83 440 de lei). Dintre acestea, 52% au fost efectuate pentru Maia Sandu (PAS), iar 48% – pentru Igor Dodon (CI)⁵¹;
- 4% (40 250 de lei) au fost acumulate din donațiile efectuate de 4 persoane juridice – toate pentru Maia Sandu (PAS);
- 8% (77 404 lei) – din donațiile în mărfuri, lucrări sau servicii, fiind declarate de Maia Sandu (PAS).

Graficul nr. 3

În urma verificării donațiilor recepționate de concurenți în contul „Fond electoral”, s-a constatat că au fost respectate plafoanele legale maxime stabilite atât pentru donațiile persoanelor fizice (transfer și numerar), cât și pentru persoanele juridice (transfer).

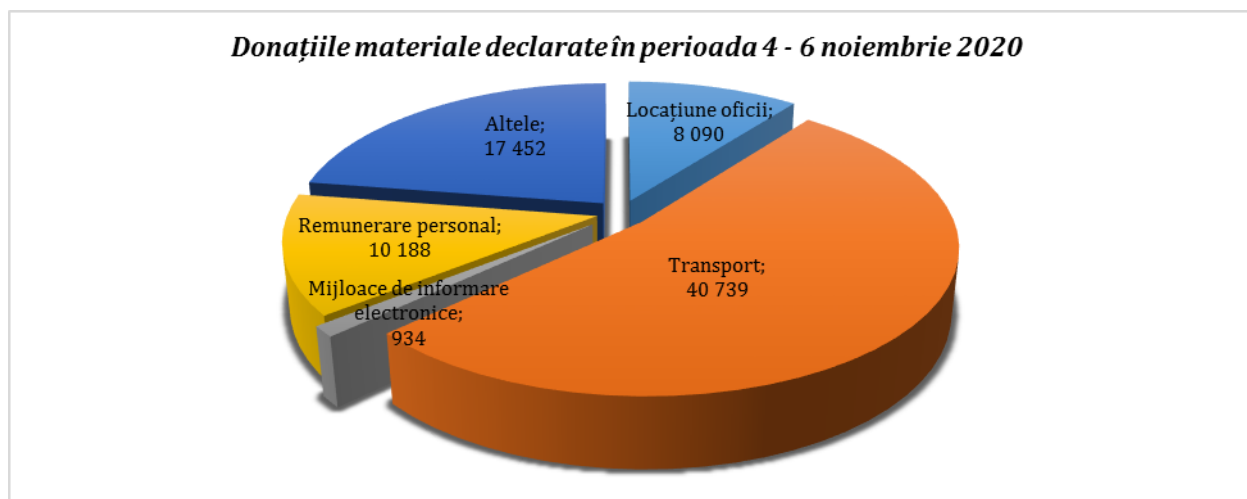
În privința donațiilor materiale declarate, menționăm că în urma repartizării acestora în funcție de destinație, s-a constatat că 53% dintre acestea au constituit servicii de transport, 10% – remunerare de personal, iar 23% – alte destinații (a se vedea graficul nr. 4).

⁴⁹ [Programul](#) calendaristic al CEC pentru realizarea acțiunilor de organizare și desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 1 noiembrie 2020, aprobat prin Hotărârea CEC nr. 4103 din 15 august 2020.

⁵⁰ Soldul inițial total al concurenților a fost de 390 de lei, iar soldul final declarat – 37 253 de lei.

⁵¹ În total, au efectuat donații 200 de persoane fizice, dintre care 35 de cetățeni ai Republicii Moldova aflați peste hotare.

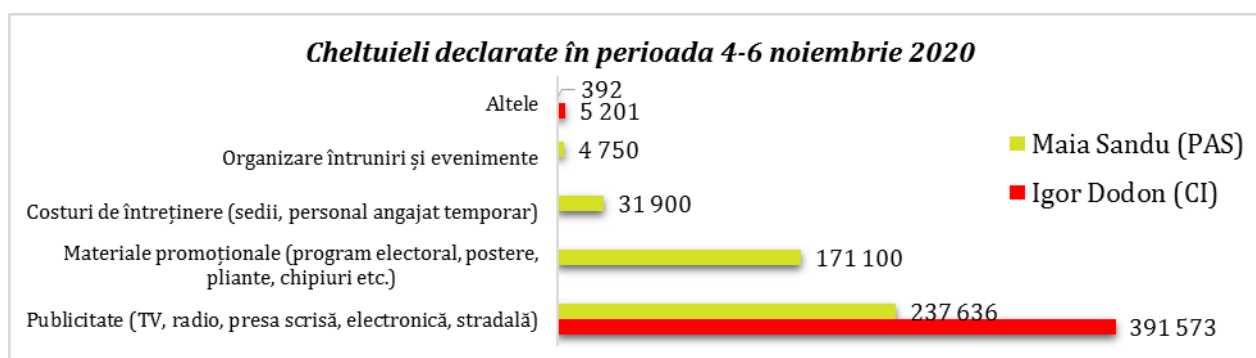

5.4.2. Cheltuielile declarate și destinația acestora

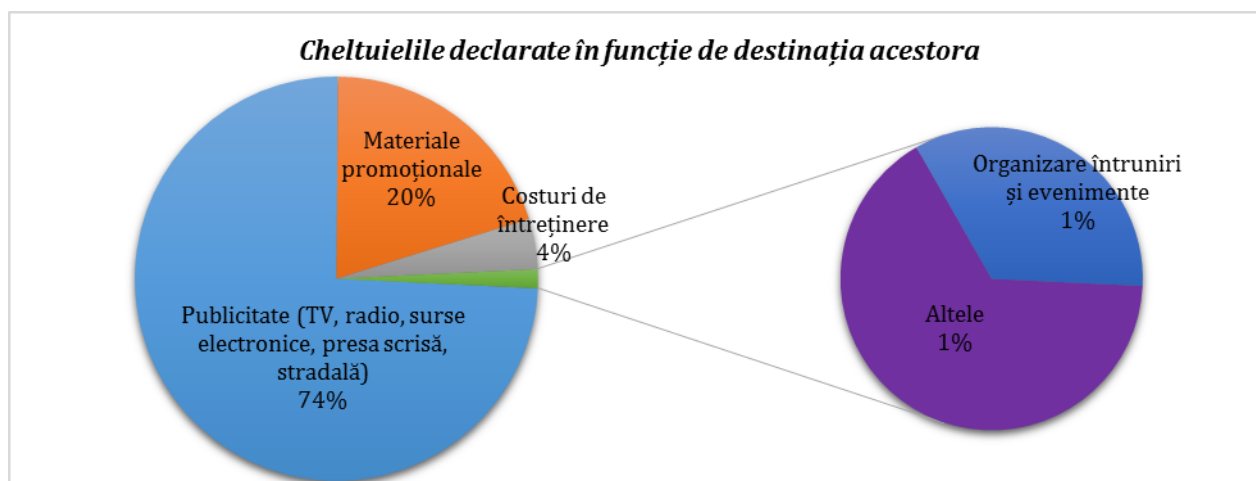
În perioada de raportare, concurenții electorali au declarat cheltuieli totale în sumă de 842 551 de lei (a se vedea graficul nr. 5). Dintre acestea, 53% din cheltuieli au fost declarate de Maia Sandu (PAS) și, respectiv, 47% - de Igor Dodon (CI).

Graficul nr. 5

În graficul nr. 6 sunt reflectate cheltuielile declarate în funcție de destinația acestora. Astfel, constatăm că din totalul cheltuielilor raportate, 74% au fost efectuate în scop de publicitate electorală, iar 20% - pentru materialele promoționale (programul electoral, postere, pliante, afișe etc.).

Graficul nr. 6

5.5. Cheltuielile concurenților electorali estimate de Promo-LEX

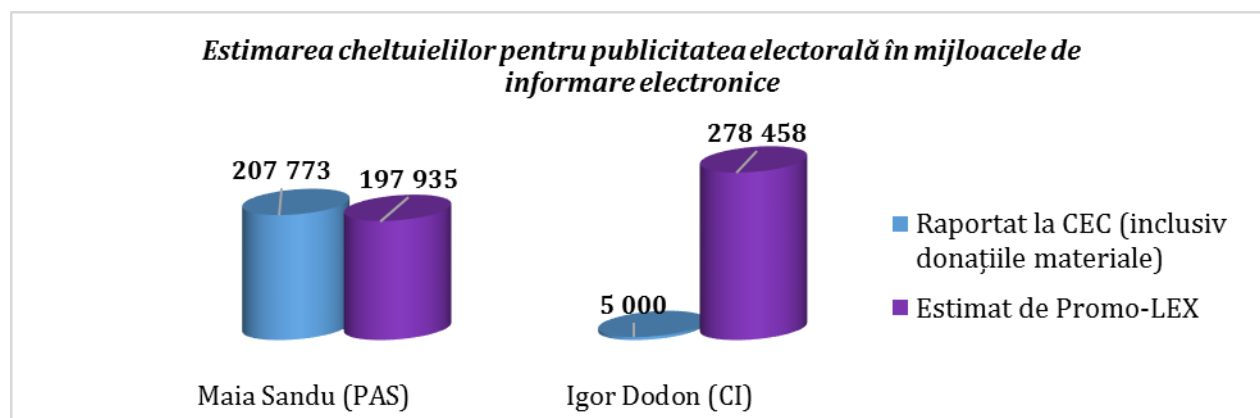
Până la 6 noiembrie 2020, cele mai frecvente surse de promovare au fost mijloacele de informare electronice (conferințe de presă, postări pe rețelele de socializare, publicarea spoturilor video etc.). De asemenea, din 5 noiembrie, concurenții au reluat activitățile de distribuire a noilor materiale promoționale tipărite în contextul turului al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020 (ziare care includ platforma candidaților, flyere, postere etc.).

În baza rapoartelor completate de observatorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuielile concurenților electorali efectuate până la 6 noiembrie 2020 și contrapuse cu cheltuielile declarate la CEC în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale (inclusiv donațiile materiale declarate). Drept rezultat, au fost identificate trei categorii de cheltuieli în baza cărora estimările Promo-LEX diferă semnificativ de informația din rapoartele privind finanțarea campaniei electorale.

5.5.1. Estimarea cheltuielilor de publicitate prin intermediul mijloacelor de informare electronice

Până la 6 noiembrie inclusiv, observatorii Promo-LEX au raportat activități de promovare a concurenților electorali prin intermediul rețelelor de socializare (publicitate sponsorizată)⁵², editarea spoturilor video electorale (cel puțin 6 spoturi video)⁵³ și organizarea conferințelor de presă (cel puțin 5 conferințe)⁵⁴. Astfel, au fost estimate cheltuieli totale în sumă de 476 393 de lei (a se vedea graficul nr. 7).

Graficul nr. 7

Prin urmare, constatăm că în raportul depus la CEC la 6 noiembrie 2020, candidatul Igor Dodon nu ar fi declarat suma estimativă de 273 458 de lei pentru publicitatea electorală efectuată prin intermediul mijloacelor de informare electronice.

5.5.2. Estimarea cheltuielilor pentru materialele promoționale

Observatorii Promo-LEX au raportat despre distribuirea de către concurenții electorali a noilor materiale promoționale, tipărite în contextul desfășurării campaniei electorale pentru turul al doilea. Astfel, atât în privința candidatei Maia Sandu (PAS), cât și a candidatului Igor Dodon (CI), au fost observate cazuri de distribuire a materialelor electorale (ziare, postere, flyere etc.) tipărite în perioada 4 – 6 noiembrie 2020. În plus, menționăm că, potrivit cadrului legal, fiecare material publicitar trebuie să includă denumirea concurentului electoral, data tipăririi, tirajul materialului și denumirea tipografiei care l-a tipărit⁵⁵, informație care, de asemenea, este colectată și raportată de

⁵² Cel puțin 118 postări sponsorizate (104 – pentru Maia Sandu (PAS) și 14 – pentru Igor Dodon (CI)).

⁵³ Igor Dodon (CI) – 4 spoturi video, Maia Sandu (PAS) – 2 spoturi video.

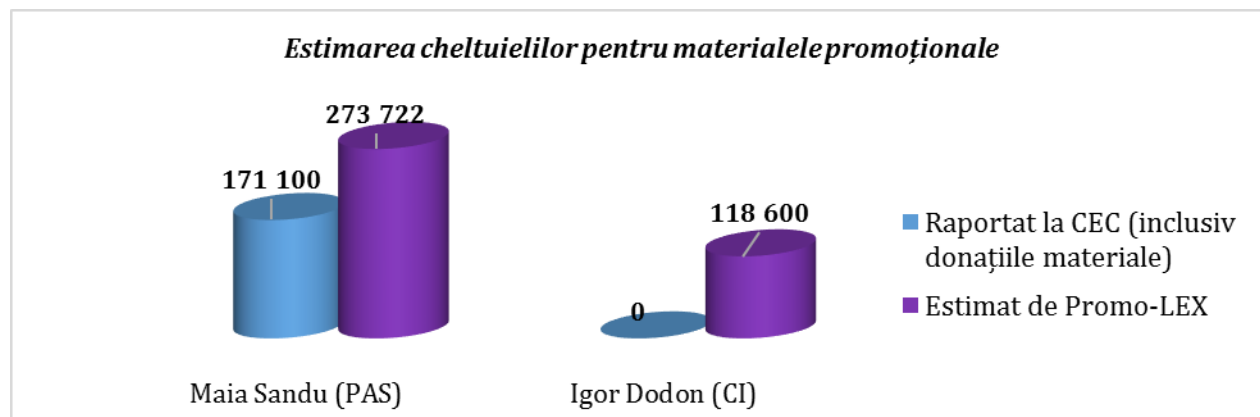
⁵⁴ Igor Dodon (CI) – 2 conferințe transmise de portalul www.privesc.eu și, respectiv, Maia Sandu (PAS) – 3 conferințe.

⁵⁵ Art. 70, alin. (6) din [Codul electoral](#).

observatori.

În baza informației furnizate de observatorii Promo-LEX, au fost estimate cheltuieli totale de 392 323 de lei pentru tipărirea materialelor promoționale (ziare, postere, flyere, invitații la întruniri etc.)⁵⁶. În graficul nr. 8 sunt reflectate cheltuielile respective pentru fiecare candidat.

Graficul nr. 8

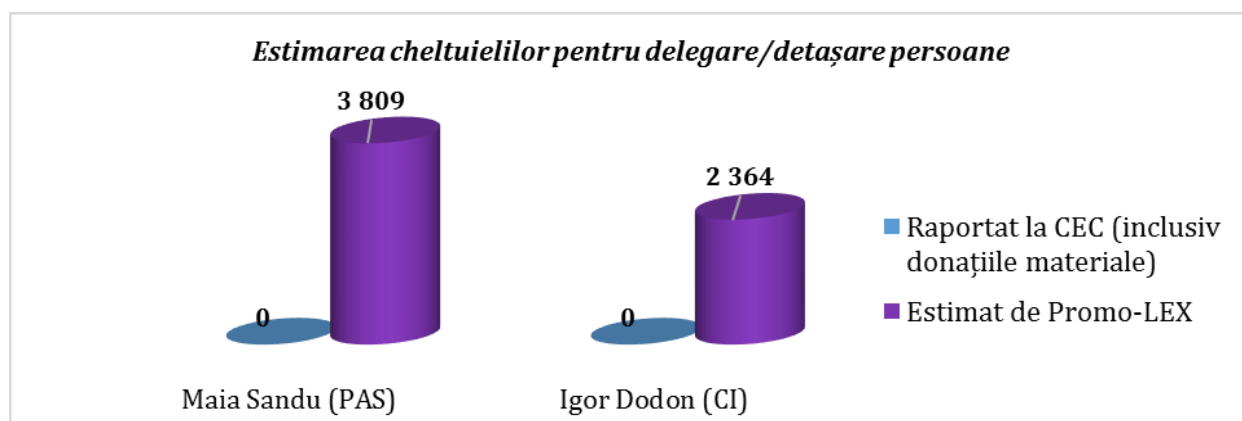
Prin urmare, constatăm că în cazul candidatei Maia Sandu (PAS) nu a fost inclusă în raport suma estimativă de 102 622 de lei pentru materiale promoționale, iar în cazul candidatului Igor Dodon (CI) – suma estimativă de 118 600 de lei.

5.5.3. Estimarea cheltuielilor de delegare/detașare a persoanelor

Estimarea cheltuielilor de delegare/detașare a persoanelor este efectuată în baza cazurilor raportate de observatori cu implicarea agitatorilor în activități de campanie electorală pentru un anumit concurent electoral (1 agitator – 1 caz). Prețul minim de estimare a costurilor respective este stabilit în baza cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real⁵⁷. Astfel, menționăm că în anul 2020, salariul minim este de 2 775 de lei, iar o oră de lucru costă minimum 16,42 lei.

În perioada de observare, au fost raportate cel puțin 47 de cazuri de implicare a agitatorilor în activități de campanie electorală, fiind estimate cheltuieli totale de 6 173 de lei (a se vedea graficul nr. 9).

Graficul nr. 9

⁵⁶ În cazul candidatului Igor Dodon (CI) au fost observate: ziare cu un tiraj cumulată de 70 000 de exemplare, flyere și pliante – cu un tiraj cumulată de 15 000 de exemplare. În cazul candidatei Maia Sandu (PAS), au fost observate: ziare cu un tiraj cumulată de 500 000 de exemplare, flyere – cu un tiraj cumulată de 66 350 de exemplare (personalizate, pe regiuni), invitații la întruniri și postere – cu un tiraj cumulată de 10 500 de exemplare.

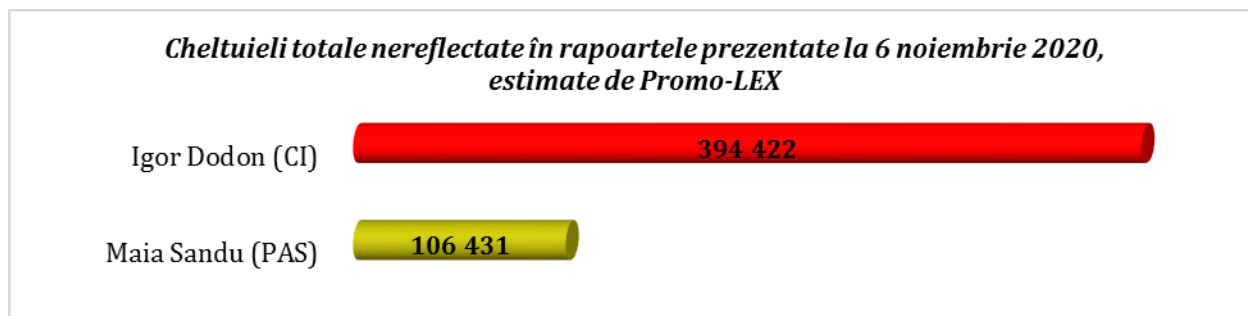
⁵⁷ [Hotărârea](#) Guvernului nr. 165 din 9 martie 2010 cu privire la cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real.

Prin urmare, constatăm că în cazul candidatei Maia Sandu (PAS) nu a fost inclusă în raport suma estimativă de 3 809 lei pentru agitatori, iar în cazul candidatului Igor Dodon (CI) – suma estimativă de 2 364 de lei.

5.5.4. Concluzii privind cheltuielile estimate de Promo-LEX

În contextul celor expuse, constatăm că în prima săptămână de campanie electorală pentru turul al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020, Promo-LEX a estimat cheltuieli totale de 500 853 de lei care nu au fost reflectate în rapoartele privind finanțarea campaniei electorale (a se vedea graficul nr. 10). Astfel, în 79% este vizat Igor Dodon (CI), iar în 21% – Maia Sandu (PAS).

Graficul nr. 10

VI. DISCURSUL DE URĂ ȘI INSTIGARE LA DISCRIMINARE

În perioada de raportare, au fost identificate cel puțin 51 de cazuri de discurs de ură și instigare la discriminare în contextul alegerilor prezidențiale din 1 (15) noiembrie 2020. Dintre acestea, în 7 cazuri s-a constatat utilizarea acestui tip de discurs de către Igor Dodon (CI).

De asemenea, au fost raportate cel puțin 34 de cazuri în care politicieni, jurnaliști, lideri de opinie sau susținători au utilizat mesaje de ură și/sau instigare la violență împotriva candidatei PAS, Maia Sandu (26 de cazuri) și a candidatului independent Igor Dodon (8 cazuri).

În alte 10 cazuri, discursul de ură și instigare la discriminare a fost îndreptat împotriva membrilor partidelor politice și/sau a susținătorilor candidaților, precum și împotriva funcționarilor publici, a politicienilor și a alegătorilor în general.

Criteriile care au stat la baza mesajelor de ură și instigare la discriminare au fost: apartenența politică, activitatea profesională, sex/gen, dizabilitatea, religia și convingerile religioase, orientarea sexuală, naționalitatea și opinia.

6.1. Candidații care au utilizat discursul de ură sau instigare la discriminare

În perioada de monitorizare, au fost înregistrate cel puțin șapte situații în care Igor Dodon a utilizat discurs de ură sau instigare la discriminare și astfel a răspândit prejudecăți și stereotipuri, a instigat la discriminare și a favorizat perpetuarea intoleranței în societate.

Din cele opt cazuri raportate, în trei cazuri a fost vizată candidata Maia Sandu (PAS), într-un caz a fost vizat Renato Usatîi, într-un caz a fost vizată jurnalista Natalia Morari (TV8), într-un caz au fost vizate cetățenii Republicii Moldova din diasporă și într-un caz au fost vizate persoanele LGBT.

Din cele trei cazuri care au vizat-o pe Maia Sandu, în două cazuri Igor Dodon a utilizat prejudecățile față de persoanele LGBT și a asociat-o pe aceasta cu comunitatea LGBT din Moldova, denigrând-o prin prezentarea unor informații care, pe de o parte, au instigat la intoleranță față de această comunitate, iar, pe de altă parte, au creat impresia că aceasta din urmă reprezintă un pericol iminent de care se face vinovată Maia Sandu, iar acest pericol trebuie să fie înfruntat.

Unul dintre exemple este afirmația candidatului independent Igor Dodon, făcută în cadrul emisiunii „Acces direct” de la postul de televiziune NTV, pe data de 03.11.2020:

„Ia uitați-vă ce au făcut ei cu Biserica în Ucraina, când au divizat-o în două părți, Biserica, religia au divizat-o, păi același lucru o să-l facă și în Moldova. Voi știți poziția mea referitor la valorile tradiționale, la credința ortodoxă, la familia tradițională. Dar aicea vedem, pe de altă parte, că doamna Sandu participă la paradul gay-lor din centrul Chișinăului, a participat doi ani în urmă și trei zile în urmă o declarat că n-o să interzică paradele iesește. Dapu după asta la ce ajungem? La legalizarea cuplurilor... familiilor, persoanelor de același sex? Sau ajungem... punem în curriculum școlar, da' ea se pricepe a schimba curriculum școlar, c-o scos limba rusă din curriculum, amu vorbește în limba rusă. Acuma face gazete în limba rusă, și-o adus aminte în electorală, da' atunci o scos și o interzis limba rusă în școală. Și ce o să apară în școală, lecțiile estea despre educație sexuală pentru copii de a 2-a, a 3-a, a 4-a? Eu nu vreau pentru copiii mei, da' voi, stimați cetățeni, vă doriți lucru acesta?”

În cel de al treilea caz, Igor Dodon a ridiculizat-o pe contracandidata sa, Maia Sandu, prin asocierea acesteia cu extremiștii fasciști, așa cum se poate vedea în exemplele de mai jos, înregistrate în cadrul briefingului de presă de pe data de 01.11.2020, transmis pe pagina personală de Facebook:

„9. Не надо делить граждан Республики Молдовы по национальности и называть сепаратистами граждан Молдовы, которые проживают в Приднестровье или в Гагаузии, так как делает Майя Санду и члены её партии. И мы это видели два дня назад. С такими заявлениями Майя Санду может довести ситуацию в стране до конфликта, как в начале 90х, тоже были такие... хотел сказать некрасиво..

нацики которые делали такие заявления. К чему это привело? Напомнить вам? Хотите дестабилизации Республики Молдова?"

Un alt caz înregistrat reprezintă un discurs sexist, pe care Igor Dodon l-a utilizat în raport cu jurnalista Natalia Morari, moderatoarea emisiunii „Politica” de la postul TV8. Astfel, pe data de 04.11.2020, în cadrul emisiunii anterior menționate, Igor Dodon a afirmat:

Igor Dodon: „[...] будет некрасиво, если мужчина начнёт перебивать женщину.”

Moderatoarea: „Мы сейчас говорим не как мужчина и женщина, а как журналист с кандидатом о программе.”

Igor Dodon: „Тем более, что я пришёл на такую интересную программу, симпатичная журналистка и профессиональная и мы можем говорить, не перебивать друг друга.”

Moderatoarea: „Это сексизм что вы говорите, потому что я могу быть и страшна, но это не делает меня худшей журналисткой, но это другая тема.”

În cadrul aceleiași emisiuni, Igor Dodon a fost întrebat despre una dintre afirmațiile sale cu privire la participarea Maiei Sandu la marșurile Pride organizate în Moldova, iar acesta a declarat că marșurile pentru susținerea drepturilor persoanelor LGBT sunt periculoase și că ele contravin valorilor tradiționale:

Moderatoarea: „Вы заявили, что в отличие от Майи Санду, я не буду ходить на гей-парады. Майя Санду никогда не участвовала в гей-парадах, «marșuri LGBT», как вы прозвали. Единственный марш, в котором Майя Санду участвовала, это был Марш Солидарности 8 марта, на котором, кстати, участвовала и я. Это был марш про солидарность всех женщин, про права всех женщин, во всем, вы знаете, что сейчас в мире, не то что модно, но на тренде движения за женскую солидарность, про... зарплаты равные и так и тому подобные. Это не про сексуальные меньшинства, господин Додон.”

Igor Dodon: „Был вопрос на днях, слушайте, а что там, будете запрещать их категорически или нет? Я, например, считаю, что нельзя проводить в Республике Молдова из-за наших ценностей, и я категорически выступаю именно за это. Я считаю, что традиционные ценности важны.”

„[...] я считаю, что марши такого типа, про которые мой оппонент сказал, что не будет запрещать. Я считаю, что это опасно для нашего общества.”

Astfel, pe de o parte, Igor Dodon creează falsa percepție publică că persoanele LGBT pun în pericol valorile sociale și societatea în ansamblu, iar, pe de altă parte, acesta instigă la discriminare prin limitarea dreptului la libertatea de întrunire pentru acest grup social.

Un alt caz înregistrat care l-a avut ca autor pe Igor Dodon a fost cel manifestat în cadrul emisiunii „Acces direct” de la NTV, pe data de 03.11.2020, în care a declarat:

„În ceea ce ține de întâlnirea lui Usatîi cu Maia Sandu, eu cred că este treaba lor, cu chestia lor. Ei se laudau că unul o să fie prima-doamnă și unul președinte. Cine o să fie prima-doamnă... poate Usatîi o să vrea să devină prima-doamnă, în sfârșit, a Republicii Moldova sau invers... cine știe ce-i acolo. Treaba lor. Îs două persoane care nu au familie, cine știe ce discută ei, coaliții sau altceva discută. Încă o dată. Nu mă implic în treburile lor interne.”

Mesajul a fost transmis în contextul discuțiilor pe care candidata PAS, Maia Sandu, le-a inițiat după primul tur al alegerilor cu Renato Usatîi, candidatul PN, care a ajuns pe locul trei conform datelor CEC. Prin acest mesaj, Igor Dodon l-a ridiculizat pe Renato Usatîi. În același timp, candidatul independent nu a ezitat să atragă atenția publicului asupra faptului că cei doi politicieni, Maia Sandu și Renato Usatîi, nu sunt căsătoriți, în comparație cu el, ceea ce nu reprezintă altceva decât o prejudecată de gen, utilizată intens în campania electorală.

Un ultim caz generat de către Igor Dodon, înregistrat în cadrul briefingului de presă de pe data de 01.11.2020, transmis live pe pagina de Facebook, i-a vizat pe cetățenii Republicii Moldova:

„Мă adresez tuturor cetățenilor din Republica Moldova și celor din afara țării, dar în special celor care locuiesc în Republica Moldova, nu au plecat din țară, au rămas aici. Cu toate problemele care sunt la noi în țară. Zilnic își duc

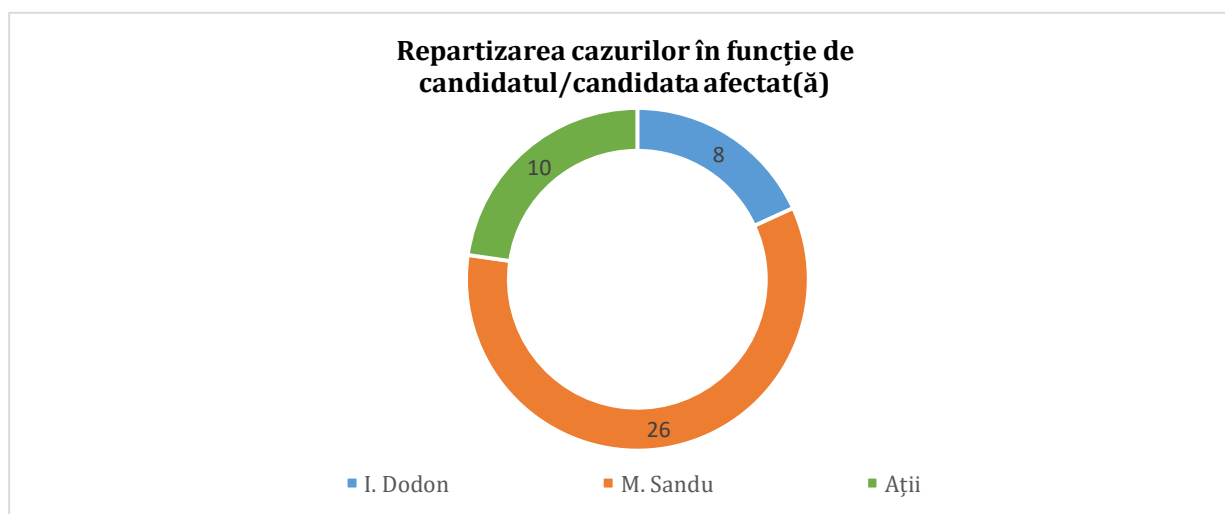
copiii la grădiniță, cum îi duc eu, la școală, și stau aici acasă, muncesc aici, locuiesc aici. Haideți să ne gândim foarte bine ce facem pe 15, și haideți să ne mobilizăm masiv. Oare nu noi trebuie să decidem soarta acestei țări, unde ne cresc copiii? Da, cei din diasporă tot sunt ai noștri, dar ei locuiesc acolo. Da, noi le-am dat dreptul de vot și e bine, corect, lasă-i să voteze. Dar care vot trebuie să fie decisiv? Noi, care locuim în această țară, și copiii noștri trebuie să trăiască în Moldova... trebuie să construim drumuri, trebuie să ridicăm economia? Sau să ne dăm soarta celor care de zeci de ani nu au fost în Republica Moldova și poate nici nu vor să vină? Pe care noi îi stimăm, îi iubim, îi vrem acasă. De aceea, trebuie să ne mobilizăm mult mai activ și sunt ferm convins că ne vom mobiliza. Eu sunt ferm convins și cred în înțelepciunea poporului moldovenesc. Așa cum a fost tot timpul, la cele mai grele provocări și pe cele mai grele timpuri. Eu nu am de gând să împart cetățenii Republicii Moldova în buni sau răi, așa cum face Maia Sandu.”

Acest mesaj, parte a unui discurs mai lung al candidatului independent Igor Dodon, este unul care divizează societatea între NOI vs EI, altfel spus, între cetățenii din Republica Moldova și cetățenii moldoveni din diasporă. De asemenea, acest mesaj este unul care promovează un fals „pericol” venit din partea cetățenilor moldoveni care au o altă opinie politică, dar care sunt prezentați ca un grup de persoane care nu cunosc problemele din Republica Moldova și nu contribuie la rezolvarea acestora.

6.2. Candidații care au fost vizați de discursul de ură sau instigare la discriminare

Conform datelor furnizate de către experții implicați în procesul de monitorizare a discursului de ură, au fost înregistrate cel puțin 44 de situații în care cei doi candidați rămași în cursa electorală pentru cel de al doilea tur al alegerilor prezidențiale, reprezentanții partidelor politice și/sau susținătorii candidaților, dar și alte grupuri sociale au fost vizați în discursuri publice care au instigat la discriminare și ură, au denigrat și au făcut apel la stereotipuri și prejudecăți (a se vedea graficul nr. 11).

Graficul nr. 11

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva Maiei Sandu (PAS)

În cele 26 de cazuri înregistrate, discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva Maiei Sandu a luat forma dezumanizării prin asocierea acesteia cu păsări și animale („coțofana”, „oaie”, „кровожадное существо”), asocierea acesteia cu evenimente sociale negative (exterminarea evreilor și romilor din Moldova în Primul Război Mondial) sau cu persoane cu o imagine prioritar negativă din istoria contemporană (asocierea cu extremiștii fasciști, cu mareșalul Ion Antonescu, cu membri SS din Germania aflată sub regimul nazist sau cu Joseph Goebbels, ministrul propagandei publice în perioada regimului nazist din Germania), dar și forma denigrărilor prin atacuri la persoană.

Un exemplu de acest gen este mesajul deputatului PSRM Bogdan Țîrdea, făcut public pe pagina personală de Facebook, pe data de 05.11.2020:

„По мнению Санду, 36% граждан страны – это люди. Они же голосовали за нее. А вот остальные – нелюди. Они же не хотят унии, гей-парадов и почитания Антонеску. Спасибо, Майя Григорьевна, что признались. [...] Теперь вы убеждаете пенсионеров проголосовать за вас. Требуете у ветеранов поддержать ваше трепетное отношение к Антонеску! Скажу как есть. Вы продвигаете идеи о людях и нелюдях, о высших и низших кастах. Скоро и по черепах определять будете, кто Человек, а кто Нет. Но ваше потуги напрасны. В Молдове живут свободные граждане, а не скот. Они победили фашизм в 1945 и не позволяют его возродить. И именно они укажут вам, где ваше место. А оно – на помойке истории.”

De asemenea, Maia Sandu a fost vizată în mesaje care, pe de o parte, au instigat la discriminarea persoanelor LGBT, iar, pe de altă parte, candidata PAS a fost asociată cu această comunitate, iar asocierea a fost întotdeauna prezentată din punct de vedere negativ, așa cum se poate vedea mai jos în mesajul publicat de Bogdan Țirdea, deputat PSRM, pe pagina de Facebook, pe data de 04.11.2020:

„В США Байден (куратор Санду) открыто продвигает право 8 летних детей на смену пола через операцию! И там уже тысячи случаев детей, которые, став взрослыми, осознали, что покалечили себя! Но вернуться к своему бывшему Я они уже не смогут никогда! В нашу страну вкачивают миллионы евро, чтобы уничтожить семью, развязать ненависть и войну между мужчинами и женщинами (радикальный феминизм), между детьми и родителями (ювенальная юстиция и права детей), между гетеросексуалами и ордами всяких экзотических персонажей (бисексуалы, трансгендеры, транвеститы, трансексуалы, асексуалы)! Мы не призываем к борьбе. Мы призываем защитить свое право иметь семью, детей, мать и отца, РОД. Мы призываем сохранить любовь мужчины к женщине и готовность на подвиг ради нее! Беречь трепетное отношение женщины, сестры и матери к своему мужчине, брату и сыну. Санду открыто предлагает внедрение в школах курсов про права ЛГБТ, сексуальное воспитание...”

Menționăm că stereotipurile și ura față de grupul LGBT sunt utilizate în calitate de instrument de denigrare și de coalizare a electoratului intolerant împotriva acestuia.

Nu în ultimul rând, Maia Sandu a fost afectată și de discursul sexist, care de cele mai multe ori a făcut apel la prejudecățile și stereotipurile de gen, așa cum se poate vedea și în exemplul de mai jos, care reprezintă mesajul lui Artur Ramașcan, antrenor, făcut public în cadrul Conferinței de presă „Poziția sportivilor cu privire la situația actuală din Republica Moldova” de pe data de 05.11.2020:

„Так давайте мы будем чтобы во всех областях развиваться должны быть компетентные люди, а задача руководителя государства назначать этих компетентных людей, а потом отбирать их и потом нести за них ответственность. А так у нас ничего не будет, кухарка не может управлять государством. Всё, спасибо на этом... пусть яйца жарит.”

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva lui Igor Dodon (CI)

În cazul candidatului independent Igor Dodon, au fost înregistrate opt cazuri care au reprezentat atât mesaje de denigrare și ură, cât și amenințări. Igor Dodon a fost asociat cu animale și păsări sau cu obiecte („porc”, „porumbel”, „kuliok”), ceea ce reprezintă, pe de o parte, o formă de dezumanizare, iar, pe de altă parte, intenția de ridiculizare a acestuia.

Un exemplu este mesajul activistului Vlad Bilețchi care, în cadrul emisiunii „În direct, cu Vlad Bilețchi” de la postul 10 TV, de pe data de 04.11.2020, a afirmat:

„Аста е nivelul actualului șef de stat. El este un nimeni și se numește nicum. [...] Adică, atunci când îl numim urât pe Igor Dodon, ne batem joc de el, pe bună dreptate, cu porumbelul, cu porcul, cu kuliokul, este ok, iar dacă cineva și-a permis undeva s-o deseneze și pe Maia Sandu, gata, e luda, e KGB-ist, să-l împușcăm la zid! [...] Dar trebuie să votăm împotriva lui Dodon. Altminteri, vom vedea pe acest porumbel încă 4 ani în fruntea statului.”

De asemenea, au fost înregistrate și mesaje care au luat forma amenințărilor cu răfuiala fizică, iar unul dintre aceste cazuri este mesajul activistului Feodor Ghelici, făcut public într-un material video, pe pagina personală de Facebook, pe data de 02.11.2020:

„Эх, Додон, Додон, если бы ты знал, как бы я тебя порвал бы сейчас, ты даже себе не представляешь. [...] это 100% тебе конец, это 100% ты меня разозлил сегодня. То, что я услышал, что ты крайних называешь наших детей, да никак, никогда. [...] вернутся наши дети из-за рубежа, тебя закопают,

понимаешь, тебя закопают в прямом и переносном смысле, я тебе как мужик в заключение вот что скажу, первое: не смей больше рот открывать в адрес наших детей."

Discursul de ură sau instigare la discriminare îndreptat împotriva susținătorilor candidaților/partidelor politice și a alegătorilor

Dintre cele 44 de cazuri de discurs de ură sau instigare la discriminare înregistrate, în 10 cazuri au fost vizați politicienii, membrii de partid și susținătorii acestora, dar și alegătorii.

În cazul alegătorilor în general au fost utilizate prejudecăți față de persoanele cu dizabilități mintale, dar și asocieri ai acestora cu talibanii. Unul dintre exemple este mesajul activistului Feodor Ghelici, publicat pe pagina de Facebook FACES TV – PUBLIC CHANNEL, pe data de 02.11.2020:

„вы, ты лично соучастник кражи миллиарда и ты пригнул вокруг себя всех гадов, всех коррупционеров, воров, вы сделали дебилов избирателей, которые ещё тебе верят...”

În celelalte cazuri au fost vizați politicienii și membrii de partid, care au fost de cele mai multe ori ridiculizați prin utilizarea prejudecăților de gen, așa cum se poate vedea în mesajul lui Vladimir Voronin, președintele PCRM, în cadrul emisiunii „Puterea a patra” de la postul N4, pe data de 03.11.2020:

„Conștient n-au înaintat niciun candidat și au tăcut toată campania electorală, nici nu s-a auzit nici mărc, că există Partidul Democrat, că există deputați din partea acestui partid. De la dâșii trag deputați încolo, încoace, ei tac, tot rabdă, așteaptă cine o fi deasupra și o să spuie: «Dapu noi am vorbit demult că acest om are toată... dreptul să conducă țara și noi suntem... o să-l susținem și în Parlament, și peste tot locul». Bravo, democrații. Ei așa au făcut tot timpul. Și așa o să facă. Asta se numește политическая проституция, да ei sunt foarte mari maestri în domeniul acesta.”

Asociația Promo-LEX atrage atenția că utilizarea discursului de ură și instigare la discriminare în spațiul public și în mass-media de către candidați și susținătorii acestora, în contextul campaniei electorale, afectează atât demnitatea contracandidaților, cât și a persoanelor care fac parte din anumite grupuri sociale, inclusiv atunci când sunt utilizate prejudecăți și stereotipuri sau se instigă la discriminare și violență.

VII. EDUCAȚIE ȘI INFORMARE ELECTORALĂ

În contextul turului al doilea al alegerilor prezidențiale din 15 noiembrie 2020, în perioada de raportare, Asociația Promo-LEX și alte trei organizații, care au beneficiat de subgranturi din partea Asociației, au realizat cel puțin 33 de activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot.

Activitățile au vizat tinerii, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă. Ele au inclus postări, articole, videoștiri, reportaje video, videouri de informare și mobilizare, vloguri, emisiuni de tip talk-show, quizuri electorale și platforme web informaționale.

Din cauza restricțiilor sanitar-epidemiologice impuse de pandemia de COVID-19, toate activitățile au fost realizate în format online și au fost promovate pe rețelele de socializare.

În perioada de raportare, CICDE și CEC au desfășurat activități de informare (publicații periodice, participări la emisiuni radio și materiale video etc.) privind pregătirea pentru cel de-al doilea tur de scrutin.

7.1. Campania Promo-LEX de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a cetățenilor Republicii Moldova cu drept de vot

În cadrul Campaniei „aiVOT!”, Asociația Promo-LEX a desfășurat activități de informare și mobilizare apolitică a alegătorilor să participe la vot. Activitățile au vizat tinerii alegători, alegătorii din regiunea transnistreană și din diasporă, precum și alegătorii în general.

În acest sens, Promo-LEX a distribuit pe mai multe rețele de socializare 11 postări informative⁵⁸ și motivaționale⁵⁹ cu privire la turul al doilea al alegerilor prezidențiale⁶⁰. De asemenea, a fost promovat un video⁶¹ cu privire la importanța participării la vot a tinerilor și participarea la vot a alegătorilor din stânga Nistrului. Promo-LEX a lansat și un concurs pentru tineri de promovare a participării la vot⁶².

Pe 5 noiembrie, Promo-LEX a lansat spotul video motivațional de încurajare a participării tinerilor la vot⁶³. Spotul a fost promovat pe rețele de socializare, precum și la 12 posturi TV și radio cu difuzare națională și regională.

În parteneriat cu Instituția Publică Compania „Teleradio-Moldova”, pe 10⁶⁴ și 11⁶⁵ noiembrie, au fost organizate două emisiuni electorale la Postul Public Radio Moldova, cu participarea candidaților la funcția de președinte.

De asemenea, organizațiile care au primit granturi din partea Asociației Promo-LEX au desfășurat mai multe activități de informare, educație electorală și mobilizare apolitică a alegătorilor.

Astfel, în perioada de raportare, Asociația Obștească „Asociația Presei Independente” (API) a realizat și a promovat pe rețele de socializare o emisiune motivațională de educație electorală pentru tineri⁶⁶; au fost publicate rezultatele quizului de testare a cunoștințelor în domeniul electoral⁶⁷; a

⁵⁸ <https://www.facebook.com/iesilavot/photos/a.634153243386082/2054056754729050/>

⁵⁹ <https://www.facebook.com/iesilavot/photos/a.634153243386082/2054866087981450/>

⁶⁰ <https://www.facebook.com/iesilavot/photos/a.634153243386082/2057852597682799/>

⁶¹ <https://fb.watch/1HLLUgeEbFR/>

⁶² <https://www.facebook.com/iesilavot/photos/a.634153243386082/2060194277448631/>

⁶³ Spot video „Pe 15 noiembrie #aiVOT. Mai încercăm o dată!”, 5.11.2020.

<https://www.facebook.com/promolex.md/videos/3424009864361078>

⁶⁴ <https://www.facebook.com/185736972172156/videos/660992338112533>

⁶⁵ <https://www.facebook.com/185736972172156/videos/1004410196745228>

⁶⁶ https://observatorul.md/actual-divers/importan/2020/11/10/83176_un-alegator-informat-este-un-alegator-constient-video

⁶⁷ https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=440166777385243&id=101882141213710

fost produs și promovat un articol informativ cu privire la participarea la vot a tinerilor⁶⁸. Activitățile de campanie ale API au fost realizate în parteneriat cu portalurile informative diez.md și observatorul.md.

Asociația Obștească „Asociația pentru Democrație Participativă” (ADEPT) a publicat pe pagina sa www.alegeri.md, la rubrica *Votarea peste hotarele Republicii Moldova*, rezultatele alegerilor prezidențiale pentru primul tur⁶⁹; rezultatele pe țări⁷⁰; topul localităților după numărul de alegători⁷¹. De asemenea, pe aceeași pagină, au fost distribuite 2 postări care vizează diaspora^{72,73}.

Asociația Obștească „Academia Rokit” a realizat și a promovat pe rețele de socializare 8 videouri KOMETA cu privire la rezultatele primului tur de scrutin⁷⁴, campania electorală⁷⁵, declarațiile candidaților⁷⁶ și un video cu participarea unui activist civic, care a analizat promisiunile electorale ale candidaților rămași în cursa electorală⁷⁷.

7.2. Activitățile de informare a alegătorilor organizate de CEC și CICDE

Cu privire la informarea alegătorilor, MO Promo-LEX atestă că, în perioada de monitorizare, cel puțin un membru al CEC a participat la emisiuni radio dedicate pregătirii pentru cel de-al doilea tur de scrutin.

În perioada de referință, pe pagina CEC au fost plasate frecvent informații cu privire la programul de votare, verificarea arondării la secțiile de votare, modalitatea de votare pentru turul al doilea de scrutin prezidențial, solicitarea votării pentru turul al doilea, accesul alegătorilor în secțiile de votare, modalitatea de vot pentru studenții și elevii cu drept de vot, programul special de activitate al unor secții de votare din străinătate, necesitatea respectării măsurilor anti-epidemice la întâlnirile cu alegătorii în spațiile închise.

Pe durata perioadei monitorizate, în cadrul campaniei de informare CICDE18+, CICDE a lansat 4 meme-uri cu referire la numărul observatorilor antrenați în monitorizarea alegerilor prezidențiale, rata de participare a populației Republicii Moldova la alegerile prezidențiale din 2016 și la alegerile prezidențiale din 2020, solicitarea certificatelor cu drept de vot pentru turul al II-lea de scrutin, activismul la alegerile prezidențiale din 1 noiembrie pe categorii de vârstă.

La 7 noiembrie, în cadrul Campaniei „Democrația se învață!”, CICDE a organizat și a desfășurat simularea procesului electoral, ziua alegerilor, pentru elevii anului II al Colegiului „Alexei Mateevici” din Chișinău, care au jucat rolul funcționarilor electorali, concurenților electorali, observatorilor naționali și internaționali. Un accent sporit în cadrul simulării s-a acordat importanței respectării condițiilor de sănătate publică prin măsurarea temperaturii la intrarea în secția de votare, dezinfectarea mâinilor, a suprafețelor, purtarea măștii, mănușilor și vizierelor – condiții care trebuie respectate și la turul al II-lea de scrutin prezidențial din 15 noiembrie curent.

La 11 noiembrie, în cadrul emisiunii radio „ABC electoral. Alegeri prezidențiale 2020. Societatea discută”, directoarea CICDE și directorul executiv al Alianței Infonet au abordat modul de organizare și desfășurare a turului al II-lea de scrutin, din perspectiva accesibilității la procesul electoral.

---

⁶⁸ <http://api.md/news/view/ro-in-organismul-uman-o-singura-celula-poate-preveni-o-maladie-si-invers-la-fel-e-si-cu-votul-2373>

⁶⁹ http://alegeri.md/w/Votarea_pestehotarele_Republicii_Moldova#Rezultatele_preliminare_ale_vot.C4.83rii_pestehotare

⁷⁰ http://alegeri.md/w/Votarea_pestehotarele_Republicii_Moldova#Rezultatele_pe_.C8.9B.C4.83ri

⁷¹ http://alegeri.md/w/Votarea_pestehotarele_Republicii_Moldova#Top_localit.C4.83.C8.9Bi_dup.C4.83_num.C4.83rul_de_aleg.C4.83tori

⁷² <https://www.facebook.com/alegeri.md/posts/3392648244104214>

⁷³ <https://www.facebook.com/alegeri.md/posts/3379355272100178>

⁷⁴ <https://www.facebook.com/1225322320862031/videos/368476017932001>

⁷⁵ <https://www.facebook.com/watch/?v=670815327163166>

⁷⁶ <https://www.facebook.com/1225322320862031/videos/357216798671903>

⁷⁷ <https://www.facebook.com/1225322320862031/videos/762182041002806>

RECOMANDĂRI

Parlamentului Republicii Moldova

1. Reglementarea explicită în Codul electoral a organizării și desfășurării turului al doilea de scrutin, în special în privința termenului-limită de stabilire a datei turului al doilea de scrutin și a datei începerii campaniei electorale pentru turul al doilea.

Comisiei Electorale Centrale și organelor electorale inferioare:

2. Soluționarea tuturor contestațiilor și sesizărilor până în ziua alegerilor, în special a celor care ar putea duce la anularea înregistrării unui concurent electoral sau ar putea influența rezultatul alegerilor.

3. Publicarea în termene rezonabile pe pagina web a CEC a sesizărilor depuse și a soluțiilor asupra acestora.

Organelor de drept

4. Recomandăm organelor de drept să reacționeze în mod prompt și egal la toate apelurile cetățenilor, să se autosesizeze asupra încălcărilor legii la care sunt prezenți, inclusiv asupra celor cu caracter electoral. Reiterăm opinia privind necesitatea de a reacționa uniform, echidistant nu doar la anumite evenimente din ziua alegerilor, ci și la sesizările din perioada campaniei electorale.

ABREVIERI

alin. – alineatul

APL – administrația publică locală

art. – articolul

BESV – birou electoral al secției de votare

BE UNIREA – blocul electoral UNIREA

com. – comuna

CEC – Comisia Electorală Centrală

CECE – Consiliul electoral al circumscripției electorale de nivelul II

CI – candidat independent

CICDE – Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral

CNESP – Comisia Națională Extraordinară de Sănătate Publică

CTESP – Comisia Teritorială Extraordinară de Sănătate Publică

lit. – litera

MO – Misiune de observare

mun. – municipiu

nr. – număr

or. – oraș

OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa

OSCE/ODIHR – Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

OTL – observator pe termen lung

OTS – observator pe termen scurt

PAS – Partidul Politic „Partidul Acțiune și Solidaritate”

pct. – punctul

PSRM – Partidul Socialiștilor din Republica Moldova

RFE – Registrul funcționarilor electorali

s. – satul

SV – secție de votare

UAT – unitate administrativ-teritorială

u.c. – unități convenționale

USAID – Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională

UTAG – Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia